

Pedagogisch beleidsplan

Kindcentrum
vestiging Acacia
en Koningshof

2018-2019

Tweetalige Montessorischool

ALGEMENE INFORMATIE	3
INTRODUCTIE.....	3
CONTACTINFORMATIE.....	3
CASA'S MISSIE, VISIE EN AMBITIE	4
Missie.....	4
Visie	4
Ambitie	4
WAT MAAKT CASA UNIEK?	5
De 'Zes pijlers'	5
PIJLER EEN: INTERNATIONALE AMI-MONTESSORI-NORM.....	6
PIJLER TWEE: TWEETALIG ONDERWIJS.....	13
PIJLER DRIE: ALL DAY ALL YEAR.....	13
PIJLER VIER: NATUUR, WETENSCHAP EN TECHNOLOGIE ALS LEERKRACHT	19
PIJLER VIJF: VOORSCHOOLSE EDUCATIE	20
Het jonge kind: de ruggengraat van het Montessorionderwijs	23
PIJLER ZES: VOEDING EN VOEDSELBEREIDING	26
PRAKTISCHE INFORMATIE	27
AANMELDING EN INFORMATIE	27
IN- EN DOORSTROOM VAN KINDEREN	27
VAKANTIE-, RUILDAGEN EN ZIEKTEREGISTRATIE	29
SCHOOLTIJDEN, ONDERWIJSTIJD EN OPVANGTIJD	30
HUISHOUDELIJKE REGELS	35
CONTACTEN MET OUDERS	36
WIJZE VAN VOLGEN VAN DE ONTWIKKELING VAN KINDEREN	39
EXTRA HULP EN SPECIALE ZORG	43
ACTIVITEITEN	46
PERSONEELSBELEID	48
VEILIGHEID	53
DE KLACHTENPROCEDURE.....	54

ALGEMENE INFORMATIE

INTRODUCTIE

Casa Tweetalige Montessorischool of "Casa", afgeleid van het Latijnse woord 'huis', is een Nederlands-/Engelstalig Montessori-kindcentrum, waarin school en opvang geïntegreerd zijn. De primaire pijler van Casa is het internationale Montessorionderwijs (Association Montessori International - AMI). Wij bieden het AMI-curriculum aan door middel van progressieve en beproefde AMI-lesmethoden. Casa beheerst alle aspecten om goed onderwijs en waardevolle opvangactiviteiten aan kinderen te bieden en hen volledig onder te dompelen in een Montessori-aanpak.

Casa is geopend in augustus 2011 en is niet alleen een uniek kindcentrum in het algemeen, maar ook een uniek Montessori kindcentrum in het land als gevolg van de zes specifieke kenmerken, ook wel bekend als de "Zes pijlers". Meer informatie over "de Zes" vindt u in de volgende hoofdstukken van dit document.

In dit pedagogisch werkplan vindt u de praktische richtlijnen hoe er gewerkt wordt op Casa. Het doel van dit werkplan is:

- zorg dragen voor een eenduidige aanpak door medewerkers
- ouders inzicht geven in de werkwijze.

Dit werkplan is een **integraal pedagogisch beleidsplan**, gebaseerd op de visie van een integraal kindcentrum; er is geen apart plan voor de dagopvang, BSO of onderwijs. Alle aspecten en perspectieven zijn in dit plan opgenomen.

De beleidsplan heeft bij sommige onderdelen een beschrijving per bouw (onder-, midden-of bovenbouw; respectievelijk drie tot zes jaar, zes tot negen jaar, negen t/m twaalf jaar). Veel van de informatie in dit beleidsplan of aanvullende informatie kunt u ook in de Casa-schoolgids terug vinden.

CONTACTINFORMATIE

Casa is een geïntegreerd centrum, bestaande uit twee stichtingen: Casa School (onderbouw, middenbouw en bovenbouw) en Casa Kinderopvang.

Hoofdlocatie: locatie onder- en middenbouw

Goudenregensingel 25A
2641AC Pijnacker tel. 015 2010376

Locatie bovenbouw

Duivestein 23
2641 LG Pijnacker tel.015-3693590

LKRnr.

Kinderdagverblijf: 36991582
BSO Acacialaan: 199829688
BSO Koningshof: 1184 82130
Brinnr. 30KD

CASA'S MISSIE, VISIE EN AMBITIE

Missie

'Door het kind naar een betere wereld – Education for Life:'

Casa werkt aan een betere wereld door condities te scheppen waardoor het kind zijn volledig menselijk potentieel kan realiseren.

Visie

Daarom bieden wij een *casa*: een rijke, geordende omgeving waarin kinderen vrij kunnen bewegen en waarbij begeleiding aansluit op de behoefte van elk kind.

Wij helpen ieder kind in zijn kracht te komen.

Wij sluiten aan bij de ontwikkelingsfase van ieder kind door te inspireren en het kind te volgen.

Wij bereiden onze kinderen voor op de uitdagingen van het leven.

De potentie van het kind is groot en daagt ons uit.

Basisvaardigheden staan in dienst van de ontwikkeling van het menselijk potentieel.

De waarden zorgzaamheid, verantwoordelijkheid, respect en vriendelijkheid verbinden ons.

Ambitie

Het kind is een wereldburger en neemt verantwoordelijkheid voor zijn eigen handelen, wat bijdraagt aan wereldvrede.

Het kind heeft een lerende houding.

Het kind is zelfsturend in het leerproces.

Het kind kan keuzes maken, reflecteren, creatief denken en met verandering omgaan.

Het kind kan zelf denken en doen.

WAT MAAKT CASA UNIEK?

De 'Zes pijlers'

De 'Zes pijlers' vormen de basis van ons unieke concept. Deze zijn hieronder samengevat:

1. **AMI-Montessori-norm**

Casa volgt de AMI (Association Montessori International) –richtlijnen.

2. **Tweetalig programma**

Casa biedt de lessen in het Engels en Nederlands. Het is ons uitgangspunt dat in iedere groep tegelijkertijd een Nederlandstalige begeleider en een Engelstalige begeleider werkzaam is.

3. **"All Day All Year"**

Casa biedt kinderen, gedurende de hele dag, een consistente leeromgeving in de breedste zin van het woord.

Er is geen onderscheid tussen de schoolse en naschoolse activiteiten zoals bij traditionele scholen en kinderopvangorganisaties.

Casa biedt ook het hele jaar door vakantieflexibiliteit voor gezinnen.

4. **De natuur, wetenschap en technologie als leraar**

Casa biedt dagelijks mogelijkheden voor nauwe interactie met de natuur, techniek en het milieu.

5. **Voorschools onderwijs**

Casa kinderen kunnen op de leeftijd van drie jaar met formeel onderwijs beginnen.

6. **Voeding en voedselbereiding**

Kinderen zijn van jongs af aan dagelijks betrokken bij alle aspecten van voeding.

De volgende paragrafen bieden uitgebreidere informatie over de 'Zes pijlers' en welke rol ze spelen binnen Casa.

PIJLER EEN: INTERNATIONALE AMI-MONTESSORI-NORM

Hier wordt aangegeven hoe we op Casa ons pedagogisch beleid vormgeven.

'..let us give the World to the child. Let us give the child a vision of the whole Universe.

The child's mind is a fertile field in which seeds may be sown. This is the period when the seed of all things can be sown.' – Maria Montessori

Het Montessorionderwijs is gebaseerd op de principes die ontwikkeld zijn door dr. Maria Montessori. De basis voor het Montessorionderwijs is gelegd in 1909. Voor die tijd werd ervan uitgegaan dat kinderen als leeg vat geboren werden. Het ontbrak hen aan vaardigheden om zelf te leren. Men geloofde dat alle kennis extrinsiek was en dus door een formele opvoeder onderwezen moest worden.

Maria Montessori heeft vanuit een wetenschappelijke benadering vele jaren kinderen en hun verzorgers over de hele wereld geobserveerd. Daardoor heeft zij uiteindelijk een uitgebreide methodologie ontwikkeld. Haar uitgangspunt was gebruik te maken van de kracht van de kinderen en hun intrinsieke motivatie. Zij gaf kinderen de vrijheid om ontdekkend te leren.

DE MONTESSORI-FILOSOFIE

Respect voor het kind en vreedzame samenleving

Dr. Montessori had een diep respect voor het kind. Kinderen met waardigheid, vertrouwen en geduld benaderen is van fundamenteel belang voor de pedagogische aanpak. Naast het geloof in het kind had Maria Montessori ook een diepe bezorgdheid omtrent de toekomst van de mensheid. Een leven lang leren, sociale harmonie, liefde, gerechtigheid en de samenwerking van individuen en groepen zijn essentiële aspecten van haar visie voor **vrede** en de verbetering van de mensheid. De filosofie is gebaseerd op het fundamentele geloof dat de wereld alleen een echte staat van vrede bereikt als individuen hun eigen innerlijke rust verworven hebben.

Kenmerken van innerlijke rust

Kenmerken van mensen die innerlijke rust ervaren:

- content zijn met hun leven;
- kalmte en rust ervaren;
- zelfvertrouwen hebben;

- verantwoordelijkheid nemen, voor zichzelf en voor hun acties;
- tolerantie/empathie tonen en zorg hebben voor anderen;
- respect hebben voor het milieu;
- waardering hebben voor schoonheid in de wereld;
- gevoel van veiligheid hebben.

Kindgerichte benadering

De sleutel tot een vreedzame toekomst ligt bij kinderen. De ervaringen uit de kindertijd bepalen het karakter en de persoonlijkheid van een volwassene.

De aanpak van het onderwijs is kindgericht en gebaseerd op wederzijds respect en samenwerking. Er is voor kinderen een geordende en veilige omgeving waarin ze vrij zijn om te verkennen en te ontdekken. De omgeving is ontworpen om aan de behoeften van kinderen in verschillende ontwikkelingsstadia te voldoen. De natuurlijke liefde voor het leren en het belang van het leren in hun eigen tempo worden hier gekoesterd.

Het onderwijs moet niet alleen gezien worden als onderwijzen (het doorgeven van informatie) of overdragen van cultuur, maar omvat opvoeding in de breedste zin van het woord. Ouders, begeleiders en het kind zelf zijn daarbij betrokken. Montessorionderwijs bevordert de ontwikkeling van mensen die zichzelf waarderen en autonoom zijn. Alleen dan hebben ze de kracht om betrokken te zijn en te werken aan een betere wereld voor zichzelf en anderen.

Deze methode is gebaseerd op het volgen van kinderen – op het herkennen van de behoeften en eigenschappen van kinderen van alle leeftijden en het inrichten van een geschikte, voorbereide omgeving. Onderwijs, opvang en opvoeding zijn geïntegreerd in een doorlopende pedagogische lijn, gebaseerd op de Montessori visie.

De rol van de begeleider

- Herkent het aangeboren vermogen en verlangen van het kind om te leren.
- Heeft liefde en begrip voor het kind en respect voor zijn of haar waardigheid en wording als persoon.
- Begeleidt de ontwikkeling van het totale kind door de integratie van de intellectuele, emotionele, fysieke, geestelijke en sociale aspecten van het leven.
- Begeleidt de ontwikkeling van de onafhankelijkheid en flexibiliteit van het kind en koppelt de ervaringen van school en de buitenwereld.
- Past de begeleiding aan op de individuele leerbehoefte van het kind:

- actief en experimenteel
- individueel tempo
- zelfcorrigerend
- onafhankelijk
- onbegrensde mogelijkheden
- Zorgt voor een leeromgeving waarin het voor kinderen mogelijk is om te 'leren leren' en kritisch en logisch te denken.
- Begeleidt de ontwikkeling van het kind om zichzelf, anderen en de omgeving te respecteren.
- Faciliteert en coacht het kind om het beste uit zichzelf te halen.

AMI-RICHTLIJNEN

AMI (Association Montessori International) is een internationale Montessori-vereniging die door Maria Montessori opgericht is. De AMI handhaaft de oorspronkelijke, fundamentele principes van Maria Montessori en zorgt voor consistente normen en richtlijnen van Montessorischolen over de hele wereld en verzorgt een gedegen opleiding voor begeleiders.

Casa hanteert de AMI-richtlijnen. AMI-begeleiders krijgen handvatten om kinderen vanuit de Montessori-filosofie te begeleiden. Daarnaast is het AMI-curriculum uitgebreider dan het Nederlandse Montessori-curriculum.

Het primaire streven van Casa is om de AMI (Association Montessori International) -richtlijnen volledig te volgen en uit te voeren. Casa doet dit door:

- ernaar te streven om ten minste één AMI-gecertificeerde begeleider in elke groep te hebben;
- ervoor te zorgen dat al het niet-onderwijzend personeel op de school toch een sterke basis in AMI-normen en -methoden ontwikkelt;
- te zorgen dat alle werknemers bereid en in staat zijn om zich te blijven ontwikkelen en zich te gedragen als positief rolmodel, in lijn met Casa's missie, visie en ambitie en de AMI-richtlijnen.

WAT ZIEN WIJ OP CASA

a) **Individueel gericht onderwijs:** kinderen kiezen hun eigen werk; kinderen werken in hun eigen tempo en op hun eigen niveau. De motivatie om te leren komt vanuit het kind.

b) **Een goed voorbereide omgeving:** warm, aantrekkelijk en ordelijk. In een goede voorbereide omgeving voelen kinderen zich veilig om te gaan werken. Speciaal ontworpen Montessori-onderwijsmaterialen begeleiden kinderen in

hun lessen. De voorbereide omgeving is afgestemd op de ontwikkeling van de kinderen.

We hechten er veel waarde aan dat kinderen zich thuis voelen, zich veilig voelen en dat het gebouw er gezellig, overzichtelijk en ordelijk uit ziet.

We zorgen er iedere dag voor dat de materialen schoon en heel zijn en er aantrekkelijk uitzien.

De materialen hebben hun eigen plek in de kast. Dezelfde soort materialen staan bij elkaar.

De oefeningen voor het dagelijks leven worden regelmatig gewisseld zodat er voor kinderen altijd nieuwe dingen te leren zijn en er uitdaging is.

Kinderen wordt van jongs af aan geleerd dat zij zelf een werkje kunnen kiezen en dat zij, als zij klaar zijn met hun bezigheid, het weer op dezelfde plaats terug zetten. Alle werkjes staan in open kasten op een hoogte waar de kinderen gemakkelijk bij kunnen. Als kinderen met een materiaal willen werken waar ze nog niet eerder mee hebben gewerkt, krijgen ze eerst een lesje zodat ze weten wat de bedoeling is (we laten bijv. zien hoe je een raam wast).

Verder zijn er duidelijke afspraken; we lopen binnen rustig (met uitzondering van het spellokaal en de gymzaal), we praten met een 'binnenstem', we werken aan een tafel op of een kleedje en laten iemand die aan het werk is met rust (storen niet).

c) **Leraren zijn groepsbegeleiders:** Groepsbegeleiders zijn geen formele onderwijzers maar treden op als bemiddelaars in het leerproces. Elk kind krijgt ontwikkelkansen op zijn eigen niveau aangeboden. Groepsbegeleiders zijn de mentor van een vaste groep kinderen.

Door gerichte en zorgvuldige observaties van de begeleiders en door de reflectiegesprekken die de mentor met het kind voert, wordt de mate van begeleiding bepaald.

d) **Een grote groep kinderen van verschillende leeftijden (3 aaneengesloten leeftijden) werkt in een grote groepsruimte, met vaste groepsbegeleiders:** kinderen leren effectief van elkaar door elkaar te observeren, te helpen of lesjes te geven. In groepen waarin meer kinderen in verschillende leeftijdscategorieën zitten, zie je veel stimulans, dynamiek en uitdaging. Elke educatieve groep moet groot genoeg zijn, zodat er genoeg kinderen zijn van een bepaalde leeftijd om het dynamische sociale netwerk te vergemakkelijken - dit is ook een afspiegeling van de samenleving als geheel. Kinderen ontdekken snel hun plaats binnen de progressieve, productieve, dynamische sociale hiërarchieën. De relatie met de medewerkers en andere kinderen is uitermate belangrijk voor de emotionele veiligheid van een kind.

De school is verdeeld in drie hoofdgroepen, als gevolg van de verschillende fysieke, mentale en emotionele vermogens tussen jongere en oudere kinderen. Doordat kinderen in elke groep bij oudere en/of jongere kinderen zijn, die zich in vergelijkbare fasen bevinden, versnellen zij elkaars leerproces en ontwikkeling.

In de **“onderbouw” - de schepper** (de leeftijd van drie tot zes jaar) leren kinderen om hun levenservaringen, vaardigheden en kennis te consolideren en worden zodoende autonoom. Deze periode kan ook worden omschreven als de "help mij het zelf te doen" -fase van hun leven. Kinderen krijgen ruimte, vrijheid en ondersteuning om te ervaren en te leren door middel van hun acties. Op hetzelfde moment leren ze ook wat het is om verantwoordelijkheid te nemen voor hun acties en keuzes.

In de **“middenbouw” - de onderzoeker** (leeftijd van zes tot negen jaar) leren kinderen om de omgeving en de kosmos te verkennen en ervaren zij de waarden van samenwerking en gemeenschap. Deze periode kan ook worden omschreven als de “help mij om zelf te denken” -fase van hun leven. De zaden van kennis, inzicht, cultuur en wetenschap worden in deze jaren gezaaid. Kinderen willen de kosmos, het grote geheel, ontdekken en begrijpen. Zij ontwikkelen gedurende deze periode grote mentale krachten waaronder rede, geheugen, empathie en verbeelding. De kinderen zijn in staat in gedachten in tijd en ruimte te reizen; zij gebruiken hun verbeeldingskracht. Ze verinnerlijken hun sociale vaardigheden en ontwikkelen mentale en emotionele onafhankelijkheid. In deze periode wordt een meer abstract niveau van denken, vragen en redeneren bereikt.

De **“bovenbouw” – de wetenschapper** (leeftijd van negen tot en met twaalf jaar). De ontwikkelingskenmerken zoals genoemd in de middenbouw worden geconsolideerd en geperfectioneerd. De onderzoeker wordt wetenschapper. Het kind leert meer controle te krijgen over zijn executieve en metacognitieve vaardigheden.

Ze kunnen nu onafhankelijk zorg dragen voor anderen. De kracht van zelfstandigheid gaat gepaard met verantwoordelijkheid en keuzes maken. Ze participeren in de externe gemeenschap en niet alleen in de schoolgemeenschap.

Sociale competentie

Kenmerkend voor de sociale ontwikkeling van een kind is dat het zich in toenemende mate zelfstandig kan bewegen in de omgeving en de samenleving waartoe het behoort.

Driejarigen komen op Casa in contact met andere kinderen en leren zo met elkaar om te gaan. Ze leren zowel zelfstandig te zijn als ook de gemeenschapsregels (het leren van manieren, omgangsvormen) te hanteren. De begeleider ondersteunt de kinderen in het contact en omgang met elkaar. Doordat de begeleiders naar kinderen luisteren, kinderen vertrouwen geven en hen verantwoording geven om zich op eigen wijze te ontwikkelen, zie je dat kinderen zichzelf durven zijn.

De begeleider doet dit door zelf het goede voorbeeld te geven en door kinderen sociale basisregels uit te leggen over hoe wij ons gedragen. Als een kind bijv. gaat rennen in het lokaal zal de begeleider naar het kind toegaan en rustig zeggen dat we altijd rustig lopen. De begeleiders zorgen ervoor dat er op de groep een sfeer heerst waar alle kinderen zich thuis voelen. Zij observeren de kinderen goed en zien gevoelens van het individuele kind en verwoorden deze zo nodig naar andere kinderen en naar het kind zelf toe. De begeleiders begeleiden kinderen tijdens conflictsituaties. Daarbij leren zij kinderen zoveel mogelijk zelf de problemen te laten oplossen.

Kinderen met storend gedrag vragen om actie. De begeleider zal het kind vertellen wat er van hem of haar verwacht wordt. Als het kind bijv. een werkje van een ander kind (af)pakt, zal de begeleider het kind rustig duidelijk maken dat dit het werkje is van een ander en dat hij/zij zelf een werkje mag kiezen. Het werkje wordt met excuses teruggegeven aan het andere kind. Het handelen en verwoorden wordt ondersteund en eventueel voorgedaan door de begeleider.

Daarna ziet de begeleider erop toe dat het kind een eigen werkje pakt of gaat samen met het kind een werkje pakken. Als het kind herhaaldelijk negatieve aandacht blijft vragen, zal de begeleider proberen dit te voorkomen door te zorgen dat het kind voldoende uitdaging heeft en zelf met zinvolle activiteiten bezig is. Het kan zijn dat de begeleider het kind vraagt bij hem te blijven zodat hij het kind kan begeleiden of aan het kind vraagt een paar minuten op een stoel te zitten, vanwaar hij goed uitzicht heeft op wat de andere kinderen aan het doen zijn, zodat het kind na het zien van goede voorbeelden (en even de aandacht van zichzelf af) weer aan het werk kan. Als het kind aan het werk is gegaan zullen we dit koesteren en ervoor zorgen dat dit kind niet gestoord wordt, zodat hij of zij voldoening uit het werk kan halen.

Als kinderen vaak ongewenst gedrag vertonen wordt er een afspraak met ouders gemaakt om samen inzicht en grip op het gedrag te krijgen. Wij zijn iedere dag preventief bezig om door middel van wellevendheidslesjes de omgangsvormen bij te brengen. Begeleiders bieden wellevendheidslesjes aan, waarbij door middel van rollenspel de kinderen oefenen zichzelf te redden met woorden/uitspraken.

Kinderen leren om op hun beurt te wachten en naar elkaar te luisteren. Ook introverte kinderen worden, met respect voor hun grondhouding, uitgedaagd om actief aan groepsactiviteiten deel te nemen. Verder leren ze tijdens deze momenten samen ervaringen te delen en daar plezier uit te halen, waaronder samen zingen, samen naar een verhaal luisteren, samen bewegingen maken enz. Tijdens het werken leren kinderen zelf te kiezen/werken en zelf op onderzoek uit te gaan. Ze leren hierbij rekening te houden met elkaar. Zo leren ze bijvoorbeeld dat zij soms moeten wachten met iets dat zij willen doen omdat bijv. al twee andere kinderen op het verfbord bezig zijn.

Kinderen leren hun eigen ervaringen op te doen. Iedere dag mogen er kinderen fruit klaar maken. Ze doen dit schoongemaakte fruit op een bordje of in een schaalte, schenken drinken in en zetten dit op een tafel waaraan zij het daarna gaan opeten. Hierna wassen ze het serviesgoed dat zij gebruikt hebben af en plaatsen zij alle spullen die zij gebruikt hebben terug in de kast. De begeleider ziet erop toe dat iedereen aan de beurt komt en dat de kinderen de regels ten aanzien van hygiëne en veiligheid in acht nemen.

Kinderen krijgen zelfvertrouwen door zelf dingen te doen, zoals zelf speelgoed opruimen na het werken en elkaar helpen tijdens gezamenlijke activiteiten.

Kinderen ontwikkelen zelfvertrouwen om zich te uiten.

Op Casa hechten we veel waarde aan respect en ruimte voor persoonlijke eigenschappen, cultuur en geloofsovertuiging. We besteden aandacht aan uitleg over deze verschillen. Dit doen we door middel van communicatie, het lezen van boeken, het tonen van platen en het zingen van liederen over deze thema's. Tevens respecteren we bepaalde rituelen en verplichtingen binnen verschillende geloofsovertuigingen en zijn we ook bereid om, binnen de grenzen van onze eigen principes, hier rekening mee te houden.

PIJLER TWEE: TWEETALIG ONDERWIJS

ENGELS (OF NEDERLANDS) ALS TWEEDE TAAL

Het is bekend dat jonge kinderen in staat zijn om snel en moeiteloos meerdere talen te leren.

Op Casa hebben kinderen de mogelijkheid om in het Engels en Nederlands te werken en te leren. Dit wordt op de meest natuurlijke en vloeiende wijze aangeboden.

Vanaf de leeftijd van drie jaar worden kinderen ondergedompeld in het Engels en Nederlands:

- In elke groep is tenminste een Engels- en een Nederlandssprekende begeleider.
- In elke groep is een assistent aanwezig.
- Activiteiten gedurende de dag worden gegeven in zowel Engels als Nederlands.
- Taallessen en de meeste materialen worden aangeboden in het Engels en het Nederlands.
- In de onderbouw leren kinderen eerst lezen in het Nederlands, tenzij Engels de moedertaal is.
- Engelssprekende kinderen leren ook spreken, lezen en schrijven in het Nederlands.
- Als het lezen goed vordert in de eerste taal, wordt de tweede taal aangeboden.
- Nederlandstalige kinderen leren ook lezen, schrijven, spreken en luisteren in het Engels.

Sinds het schooljaar 2014-2015 doet Casa vier jaar lang mee aan de landelijke pilot tweetalig onderwijs (TPO). Door deelname aan deze pilot mogen wij meer uren per week Engels geven en worden wij door de pilotgroep gemonitord en ondersteund bij het opzetten van een goed Engelstalig programma.

PIJLER DRIE: ALL DAY ALL YEAR

FLEXIBELE ONDERWIJSTIJD

Casa is 50 weken per jaar (met uitzondering van nationale feestdagen) geopend op werkdagen van 8.00-18.00 uur. Casa is één week gesloten tussen Kerst en Nieuwjaar en ook nog vijf losse dagen die verspreid zijn over het jaar; deze

dagen worden voornamelijk gebruikt voor studiedagen van het personeel. Daarnaast gaan de kinderen vanaf vijf jaar gedurende de zomer één week naar Jeugdland in Pijnacker. Deze week zal er dus wel opvang maar geen onderwijs geboden worden.

Deze flexibele onderwijstijden zijn mogelijk doordat de school deelneemt aan een landelijke proef om uren flexibeler te verdelen over het schooljaar. Ouders en leerlingen bepalen in overleg met de school naar eigen inzicht hun vrije dagen en vakantie. De proef is onlangs verlengd tot de zomer van 2018. In het voorjaar van 2018 heeft de inspectie onderzocht hoe de scholen zich ontwikkeld hebben. Daarna verwachten wij een uitspraak van de politiek.

Casa is uniek in het feit dat de school en naschoolse opvang volledig zijn geïntegreerd. Daardoor zijn wij een echt integraal kindcentrum; dit in tegenstelling tot andere scholen waar het formele schoolprogramma en het naschoolse programma worden beheerd en geëxploiteerd door twee verschillende organisaties en de lessen en activiteiten niet gelijktijdig plaats vinden.

Om de geldstromen gescheiden te houden zijn er twee stichtingen; Casa School en Casa Kinderopvang. Casa wordt echter aangestuurd door één bestuur en er wordt door iedereen in een nauw vervlochten systeem vanuit dezelfde visie gewerkt.

Op Casa zijn er ± 45 kinderen per groep ingedeeld in een vaste leeromgeving (groepsruimte), met drie tot vier vaste groepsbegeleiders (leerkrachten), eventueel aangevuld met assistenten. In het totaal zijn er op Casa negen groepen, drie onderbouw groepen met kinderen van drie tot zes jaar, drie middenbouw groepen met kinderen van zes tot negen jaar en drie bovenbouw groepen met kinderen van negen tot en met twaalf jaar.

Tussen 8.00 uur en 18.00 uur kunnen kinderen in deze leeromgeving onder begeleiding van één of meerdere groepsbegeleiders werken. Tussen 8.00 uur en 14.00 uur wordt er aan de hand van het aantal leerlingen bepaald hoeveel groepsbegeleiders tegelijkertijd aanwezig zijn (±25 kinderen per begeleider). Na 14.00 uur zijn er maximaal 30 kinderen per groep omdat niet alle kinderen elke dag een lange dag afnemen. In elke groep hebben de vaste begeleiders ieder hun eigen mentorkinderen (stamgroep). Daarnaast worden buiten de groepsruimte gedurende de hele dag twee of drie groeps-overstijgende activiteiten aangeboden waaraan kinderen deel kunnen

nemen. Kinderen kunnen kiezen om hier naartoe te gaan. Dit kan gaan om individuele lessen, bijv. muzieklessen (gitaar, viool of piano's) of activiteiten met meerdere kinderen zoals bijvoorbeeld koken, tuinieren, werken in de techniekruimte of het atelier of deelname aan sportactiviteiten. Aanhankelijk van de ervaring en de gevolgde scholing van de begeleider, de activiteit en de ruimte waarin deze gegeven wordt, wordt er bepaald hoeveel kinderen aan een activiteit deelnemen.

Op deze manier krijgen kinderen een consistent Montessori-aanbod op maat dat afgestemd is op de behoeftes van kinderen, gedurende de hele dag, in dezelfde leeromgeving, onder begeleiding van één team en één management. Casa biedt maatwerk in leerstof, leertijd en leerstijl zodat er ruimte is om talenten optimaal tot bloei te laten komen.

Dit betekent dat kinderen die 's middags aanwezig zijn er ook voor kunnen kiezen om 's ochtends aan activiteiten deel te nemen en 's middags in de groep aan het werk te zijn. Dit leidt ertoe dat er op ieder moment minder kinderen in het groepslokaal aanwezig zijn.

- De mentor zal samen met het kind steeds bespreken of het zich op alle fronten goed ontwikkelt en of het programma activiteiten en groepswerkzaamheden waar het kind aan deelneemt, steeds adequaat op elkaar afgestemd zijn.
- Alle activiteiten worden gegeven door onze eigen medewerkers of door externe begeleiders (bijvoorbeeld zwemlessen en judolessen) onder toezien van onze eigen medewerkers.
- Kinderen die het basispakket afnemen zullen doordat zij minder uren in de week op Casa aanwezig zijn dan de kinderen die het totaalpakket of NSO-pakket afnemen daardoor aan minder activiteiten deelnemen dan de kinderen die het totaal of NSO-pakket hebben.
- De driejarigen zullen alleen aan activiteiten deelnemen wanneer hun mentor ziet dat het kind dit wil en hier aan toe is. Natuurlijk zijn de activiteiten afgestemd op de leeftijd van de kinderen die daaraan deel mogen nemen.

Door kinderen gedurende de hele dag onder te brengen in een vaste groepsruimte met vaste begeleiders bieden we de kinderen een tweede thuis: een 'Casa'. Een rijke, geordende omgeving waar kinderen vrij kunnen bewegen en waarbij begeleiding aansluit bij de behoefte van elk kind. Doordat er tenminste drie vaste begeleiders aan iedere groep verbonden zijn, zal ieder kind

een van deze begeleiders als vaste mentor toegewezen krijgen, deze mentor begeleidt het kind persoonlijk. Aan het begin van het schooljaar zullen de groepsbegeleiders van de groep aan de ouders laten weten wie de mentor van hun kind is.

Op de woensdag- en vrijdagmiddag zijn tussen 14.00 uur en 18.00 uur de vaste groepsruimtes gesloten en zijn er geen groepsbegeleiders aanwezig. Het programma bestaat deze twee middagen alleen uit sport en spel, creatieve en rustige activiteiten.

FLEX-PAKKETTEN

Ouders kunnen uit verschillende pakketten kiezen welk hun gezinssituatie het beste past.

1. Basispakket
2. Totaalpakket
3. NSO-pakket

Alle Flex-pakketten voldoen aan de jaarlijkse 940 uren per kind.

Basispakket

Kinderen kunnen binnenlopen vanaf 8.00 uur. Om uiterlijk **8.30 uur** moeten zij allemaal in hun groepsruimte zijn; de dag eindigt voor hen om 14.00 uur. De reguliere schoolvakanties van Pijnacker zijn van toepassing. Kinderen hebben vijf gelijke dagen.

Totaalpakket

Het totaalpakket bestaat uit de jaarlijkse minimale eis van 940 uren per kind, maar dit pakket biedt ook de flexibiliteit voor de kinderen om te profiteren van meer onderwijstijd dan de wet vereist.

Naast de vijf reguliere (onderwijs)dagen tot 14.00 uur kunnen ouders kiezen of hun kind twee, drie, vier of vijf dagen per week tot uiterlijk 18.00 uur naar Casa gaat. Daarnaast hebben kinderen in het totaalpakket 's ochtends vrije inloop tussen 8.00 en 09.00 uur en kunnen zij naast de door Casa vastgestelde vrije dagen vrij vakantie opnemen.

Wij adviseren ouders echter om kinderen uiterlijk 8.30 uur te brengen, zodat ze optimaal gebruik kunnen maken van de drie-urige werkperiode die dan start. De vastgestelde vrije dagen kunt u in het vakantierooster op de website terugvinden. Om ervoor te zorgen dat kinderen voldoen aan het vereiste minimum aantal uren, wordt van alle kinderen een urenregistratie bijgehouden.

NSO Pakket ("Naschoolse Opvang" / "After School Care")

Dit pakket is gelijk aan het basispakket, aangevuld met twee tot vijf middagen naschoolse opvang. Er kan tijdens de vakanties dus geen NSO worden afgenomen.

Het wisselen van pakketten is maximaal 1 maal per jaar toegestaan. Voor meer informatie over elk Flex-pakket, inclusief de prijzen, kunt u terecht op de website.

Het totaalpakket heeft veel voordelen

Goed, volledig Montessorionderwijs zoals het bedoeld is door Maria Montessori is eigenlijk alleen mogelijk op lange dagen. Er bestaat in de Montessori-pedagogiek/ -filosofie geen scheiding tussen school en opvangactiviteiten zoals wij die in Nederland kennen.

- Ontwikkeling vindt de hele dag door plaats. Montessorionderwijs is 'Education for life'.
- De hele dag door ontwikkelen kinderen hun keuzevrijheid en verantwoordelijkheid. Kinderen kunnen/willen en zijn in staat tot veel leren. Naast de lessen voor 'het leven' doen Montessori-kinderen ook meer kennis op dan kinderen in het reguliere onderwijs, doordat zij zelf invloed hebben op hun eigen leerproces.
- Kinderen hebben op lange dagen de tijd om verdieping in hun werk aan te brengen. Ze hebben tijd om onderzoek te doen of op bezoek te gaan bij een instantie of bedrijf waar ze zelf meer vanaf willen weten.
- Kinderen hebben tijd om een goede afwisseling en variatie aan te brengen in hun werk gedurende een lange dag, waardoor hun motivatie en concentratie zullen toenemen.
- Kinderen zijn de hele dag in dezelfde omgeving, die hun rust en veiligheid biedt.
- Ze hebben de hele dag/week met dezelfde volwassenen te maken.
- Er is geen scheiding tussen school en opvang, waardoor kinderen niet in twee verschillende werelden zijn.
- Deze omgeving kan daardoor veel minder schools zijn. We willen gedurende de hele dag een thuis bieden voor kinderen.
- Kinderen hebben meerdere volwassenen om zich heen, waardoor ze kunnen kiezen naar wie ze willen toegaan.
- Meer volwassenen op een groep betekent ook meer ogen, waardoor je een

- kind objectiever kunt volgen.
- Kinderen kunnen ook in de middag aan rekenen of taal werken als zij dit willen.
  - Kinderen kunnen in de middag of ochtend een creatieve verwerking maken over het onderwerp waar zij mee bezig zijn.
  - In meer tijd kun je meer doen.
  - Kinderen en ouders zijn flexibeler, zij kunnen bijv. op een dag naar een verjaardag van een neefje die in een andere regio woont of naar een pretpark waar zij niet urenlang in de rij moeten staan vanwege grote vakantiedrukke.
  - Kinderen hebben tijd om werk af te maken.
  - Doordat kinderen op veel verschillende manieren met veel verschillende activiteiten ervaringen met elkaar delen, zullen zij beter leren hoe je sociaal met elkaar om dient te gaan.
  - Doordat driejarige (opvang) en vier- en vijfjarige kinderen in één groep zitten, leren ze veel van elkaar. In een Montessoriklas zitten altijd drie leeftijden gecombineerd bij elkaar. Kinderen leren niet alleen van de leiding, maar vooral van elkaar.
  - Kinderen kunnen meer tijd in de natuur doorbrengen en met de natuur bezig zijn.
  - Kinderen kunnen zoveel meer leren: dansen, schrijven, koken, lezen, zwemmen, plannen, andere talen, inzicht in geometrie, viool spelen, inzicht krijgen in hoe iets werkt, zich leren ontspannen, vaardigheden leren, zichzelf leren kennen, leren 'leren'.
  - Voor ouders en kinderen is het prettig dat er een inlooptijd voor kinderen is tussen 8.00 uur en 9.00 uur. Dit betekent doorgaans een rustiger begin van de dag.
  - Doordat ouders en kinderen buiten het hoogseizoen op vakantie kunnen gaan, scheelt dat voor hen een hoop geld en drukke. Ook voor de school betekent dit dat het soms wat rustiger in de groep is doordat er een aantal kinderen op vakantie is. Voor het onderwijsaanbod aan het kind maakt het niet uit, omdat in het Montessorionderwijs ieder kind individueel onderwijs krijgt.
  - Voor ouders is het prettig dat ze met één organisatie te maken hebben.
  - Maatschappelijk gezien geeft het voordelen voor:
    - Werkgevers en werknemers
    - Verkeer
    - Gedeelde kosten van onderwijs en kinderopvang (bijv. gebouw, materiaal, personeel)

PIJLER VIER: NATUUR, WETENSCHAP EN TECHNOLOGIE ALS LEERKRACHT

De integratie en de harmonie tussen de natuurwetenschappen, sociale wetenschappen en technologie zijn kritische aspecten van een productieve en gezonde samenleving. 'Moeder Natuur' voorziet in een essentiële context, waarbinnen ideeën over de wereld en de mensheid bij elkaar komen. Dit is een integraal onderdeel van het Montessorionderwijs. Kinderen leren niet alleen over de natuur, maar ook om daar bewust en met respect mee om te gaan. Om dit te bereiken gaan kinderen op Casa regelmatig en intensief om met de natuurlijke omgeving.

's Ochtends en 's middags kunnen kinderen uit elke groep naar buiten om deel te nemen aan de volgende activiteiten:

- dierenverzorging;
- tuinieren/moestuin;
- werken aan projecten in de werkplaats;
- het ontwikkelen van vaardigheden in het werken met gereedschap (dat wil zeggen: timmeren, zagen, schroeven);
- het ontwikkelen van vaardigheden in het werken met wetenschappelijke instrumenten (bijv. microscopen);
- zelf geïnitieerde creatieve projecten, ontdekking, exploratie en observatie van het milieu;

Door tijd buiten door te brengen hebben kinderen de vrijheid in contact te komen met de omgeving. Kinderen interacteren en ontdekken op een natuurlijke, maar gestructureerde wijze.

Jonge kinderen profiteren met name van deze activiteiten, omdat deze het leren van nieuwe woorden en motorische coördinatie versnellen. Voor oudere kinderen helpen deze activiteiten om kennis te vergaren en zaken te onderzoeken over natuurwetenschappen, zoals astronomie, geologie,

natuurkunde, biologie en scheikunde, maar ook de sociale en politieke wetenschappen, zoals geschiedenis en aardrijkskunde.

Natuur en milieu nemen een belangrijke plaats in bij de schoolexcursies en -kampen die gedurende het hele jaar gepland zijn. Meer informatie over de excursies en kampen kunt u op de website vinden.

PIJLER VIJF: VOORSCHOOLSE EDUCATIE

DRIEJARIGEN OP CASA

In tegenstelling tot op andere scholen in Nederland kunnen kinderen op Casa formeel beginnen met onderwijs op de leeftijd van drie jaar. Dit is een belangrijk beginsel van het Montessori-systeem (zie de eerste pijler). Voor kinderen van deze leeftijdsgroep is educatief Montessori-materiaal aanwezig, speciaal afgestemd op het ontwikkelen en verfijnen van vaardigheden, waaronder:

- fijne motoriek
- orde en structuur
- taal
- zintuiglijke waarneming

Oudere kinderen in de groep zijn gretig om de jongere te helpen en daardoor ontwikkelen zij hun eigen kennis en vaardigheden. Aan de andere kant leren de jongere kinderen door te kijken naar oudere leerlingen en ze leren beiden elkaars capaciteiten en individualiteit te respecteren.

Hoewel Casa als een geïntegreerde Montessorischool functioneert, vallen kinderen van drie jaar formeel onder de stichting Casa Kinderopvang.

De praktijk van driejarigen op Casa

Casa heeft een duidelijke visie waarom de driejarigen samen met vier- en vijfjarigen in een onderbouw groep zitten. Deze visie en werkwijze wordt door de ouders van kinderen op Casa onderschreven.

In de onderbouwgroepen waarin deze driejarige kinderen opgenomen zijn voldoen wij aan de kind/leidster-ratio en aan de norm voor voldoende fysieke ruimte. Medewerkers dragen zorg voor het waarborgen van de vier basisdoelen zoals die in de Wet Kinderopvang beschreven staan:

- emotionele veiligheid bieden;
- persoonlijke competenties ontwikkelen;

- sociale competenties ontwikkelen;
- normen en waarden overbrengen.

De driejarigen zitten dus samen met vier- en vijfjarige kinderen in een groot lokaal. In de praktijk zien we dat de meeste driejarigen het heel leuk vinden om met oudere kinderen in een groep te zitten. Zij nemen veel handelingen van hen over en kunnen vaardigheden van oudere kinderen modelleren. Dit zie je ook qua taal. De kinderen van drie tonen zich gelukkig binnen deze setting. Er is uitdaging voor hen. Van ouders horen wij regelmatig terug dat driejarige kinderen, sinds ze op Casa zitten, enorm groeien in hun ontwikkeling.

Wanneer je naar deze leeftijdsgroep kijkt, zie je hoe geconcentreerd ze aan het werk zijn. De een is de ramen aan het wassen terwijl een ander de vloer aan het schrobben is. Een derde is een ketting aan het maken, een vierde knopen aan het vastmaken of aan het schilderen, of een toren aan het maken van roze blokken. Veel driejarigen zijn graag bezig met werkjes waar water aan te pas komt (de afwas bijv.). De kinderen zijn met echte materialen aan het werk, ze doen echt werk. We praten ook liever over 'werk' dan over 'spel' om dit aan te geven en de kinderen het gevoel te geven ook echt aan het werk te zijn. Op Casa wassen en drogen zij zelf hun breekbare glas en bord af. Ze hoeven dus niet met een plastic serviesje met denkbeeldig water te 'spelen' dat ze aan het afwassen zijn.

In de verschillende hoeken zijn verschillende activiteiten te doen. Zo kunnen kinderen in een hoek op een stoel of op kussens op een vloerkleed een boek lezen of bekijken (voorgelezen worden). In een andere hoek kunnen ze knutselen, knippen, plakken, tekenen, schilderen enz.

In weer een andere hoek zijn ze met werkjes voor het dagelijks leven bezig; schoenen poetsen, tafels schrobben, schenkwerkjes enz. In weer een ander deel van het lokaal zijn ze met zintuiglijk materiaal bezig: voel-, luister-of kijkwerkjes. De driejarigen krijgen alle gelegenheid om rond te lopen, zich te bewegen, zelf hun werk te kiezen, te praten met andere kinderen etc.

Op de vloer is in één gedeelte van het lokaal een grote cirkel op de vloer geplakt. Kinderen vinden het leuk om hier over heen te lopen om zo hun evenwicht te oefenen.

Alle werkjes die we hebben, zijn erop gericht om de motoriek, taal, zelfredzaamheid, orde en ontwikkeling van zintuiglijke waarneming te verfijnen. Voor de kinderen betekent het echter dat zij werkjes kunnen kiezen waar zij zich toe aangetrokken voelen, werkjes die ze graag willen doen, die aanspraak maken op hun innerlijke drive. Maria Montessori zei dat kinderen op deze leeftijd als het ware zeggen; "*help mij het zelf te doen*". Dit respecteren wij; we

laten kinderen dan ook bijv. zelf hun jas en schoenen aan doen, ook al kan dit veel tijd in beslag nemen.

Op Casa werken wij met een open deurenbeleid; wij vertrouwen op de deskundigheid van onze medewerkers om goed te signaleren wat de driejarigen nodig hebben en weten dat zij daar hun beleid op af stemmen.

Uit ervaring weten we dat dit doorgaans resulteert in het feit dat de driejarigen met en naast de vier en vijfjarigen willen werken. De driejarigen tonen een actieve geconcentreerde werk(speel)houding waarin zij heel actief met verschillende activiteiten bezig zijn.

Naast de drie medewerkers die in ieder onderbouwlokaal aan het werk zijn met de kinderen, is er ook een vast aantal medewerkers die kinderen die behoefte hebben aan andere activiteiten hebben op verschillende tijden uit alle drie de onderbouwgroepen meenemen.

Hierdoor wordt er ingespeeld op de individuele verschillen tussen kinderen: kinderen die meer behoefte hebben aan beweging krijgen een plek om zich naar hartenlust te bewegen en zo blijft de rustige omgeving in het klaslokaal gewaarborgd.

Wanneer een van de drie medewerkers in de onderbouwgroep merkt dat er toch driejarigen zijn die niet zelf tot werken komen, dan worden zij in een klein groepje terzijde genomen en wordt er bijvoorbeeld met hen in een klein kringetje een boekje voorgelezen (taalactiviteit).

Er wordt goed gekeken naar de behoeften van de driejarigen. Zo laten wij bijvoorbeeld de driejarigen in hun eigen groepsruimte lunchen terwijl de vier- en vijfjarigen ook in de eetkamer mogen lunchen.

Uit ervaring weten we dat na het buiten spelen en de lunch de driejarigen en de vijfjarigen zich soms verschillend gaan gedragen omdat zij verschillende behoeften hebben. Daarom kunnen in de onderbouw de groepsruimtes door middel van schuifdeuren in tweeën gesplitst worden en de drie-, vier- en vijfjarigen naar ontwikkelingsbehoefte in één van beide ruimtes een activiteit of rustmoment aangeboden krijgen. Een aantal driejarigen kan op dat moment gaan slapen.

Vanuit de Montessori-visie wordt er dus heel goed naar kinderen gekeken en ingespeeld op wat zij nodig hebben. Dit resulteert overigens niet in

onvoorspelbaar gedrag of wijzigingen in het beleid, maar juist in vele vaste gewoontes en routines. Kinderen houden van rust en regelmaat.

Het jonge kind: de ruggengraat van het Montessorionderwijs

Overall in de wereld kent het Montessorionderwijs groepen van drie- tot zes-, zes- tot negen- en negen- tot twaalfjarigen in één groep. Ook in Nederland. Deze situatie bleef zo tot aan de invoering van de wet op het kleuteronderwijs in 1956, waardoor alle vierjarigen de gelegenheid tot onderwijs kregen. Hierdoor werd Nederland een internationaal voorbeeld, aangezien heel weinig landen toen (en ook vandaag nog) scholing aan vierjarigen financieren. Vanaf die tijd was het helaas verboden driejarigen in kleutergroepen op te nemen. Vanuit een Montessori-oogpunt is dat betreurenswaardig; het hele Montessoricurriculum van de onderbouw is immers gebaseerd op een drie- tot zesjarigen-groep.

In de Wet op het basisonderwijs in 1981 is verzuimd de driejarigen te betrekken; het Nederlandse basisonderwijs wil de doorgaande ontwikkelingslijn bevorderen voor de leeftijd van vier tot zes jaar. Sinds 1956 zijn er overal in Nederland onder moeilijke omstandigheden Montessori-peutergroepen opgericht om de leemte die er is ontstaan in te vullen en om driejarigen zo de begeleiding te bieden die ze nodig hebben.

Sinds 1998 is het debat in Nederland weer gaande rond de voorschoolse educatie, met specifieke aandacht voor allochtone kinderen met taalachterstanden. In dit licht is het van het grootste belang om weer de Montessorivisie wat betreft het jonge kind ter discussie te stellen.

Maria Montessori heeft uit haar ervaring met kinderen uit deze leeftijdsgroep geconcludeerd dat de ontwikkeling die kinderen in de fase nul tot zes doormaken, bepalend is voor de rest van hun leven. Dit standpunt wordt inmiddels door veel pedagogen en psychologen gedeeld. Maria Montessori ging ervan uit dat jonge kinderen innerlijke drijfveren hebben om zichzelf te ontwikkelen. Indien ze niet in de gelegenheid komen die te gebruiken, zullen ze die essentiële kwaliteiten nooit naar potentie kunnen benutten.

De belangrijkste kwaliteiten van het jonge kind zijn de gevoelige perioden. Deze zijn hoofdzakelijk aanwezig tijdens de eerste vierenhalf jaar, behalve de gevoelige periode voor taal die tot zes jaar aanwezig is. Dat houdt in dat kinderen na een half jaartje op de basisschool hun gevoelige perioden grotendeels kwijt zijn. Ze hebben dus nauwelijks de gelegenheid gehad om hun vaardigheden te ontwikkelen en te verfijnen in de tijd toen ze echt een drive hadden om dat te doen. Dit is betreurenswaardig, aangezien een Montessori-

onderbouwomgeving (voorbereide omgeving) juist zoveel stimulans biedt voor de ontwikkeling en verfijning van vaardigheden van het jonge kind.

Om een duidelijk beeld te krijgen van wat gevoelige perioden zijn, is het ook interessant om te weten hoe Maria Montessori hiertoe kwam. Zij nam dit idee over van de Nederlander Hugo de Vries, die in 1902 naar de gevoelige periode van een rups verwees. Hij zag dat rupsen een gevoeligheid voor het zonlicht hebben, dus zoeken zij zonlicht op aan de groeipunten van takken. Daar vinden zij ook wat zij nodig hebben voor hun ontwikkeling, namelijk jonge bladeren. Dat is precies wat met jonge kinderen gebeurt. Zij worden bijv. aangetrokken tot werkjes als schoenen poetsen omdat ze de beweging interessant vinden. Terwijl ze dat doen, ontwikkelen ze hun fijne motoriek en hun oog-handcoördinatie. Het kind is er gedurende die tijd mentaal en fysiek klaar voor en wordt door de gevoelige periodes tot activiteit aangezet. Wanneer de gevoelige periode voorbij is, verdwijnt de verhoogde activiteit. Het is een *window of opportunity*. Met andere woorden: een unieke kans. En ongeacht van wat er volbracht is, als het over is, is het dan ook over en kan het niet herhaald worden. Het is een tijd van “moeiteloos leren”.

Maria Montessori heeft de gevoelige periodes voor de ontwikkeling en verfijning van motoriek, orde, de ontwikkeling en verfijning van zintuiglijke waarneming en taal geïdentificeerd.

Een andere innerlijke kracht die actief is tot zes jaar, is de absorberende geest. Kinderen nemen alles (zonder onderscheid) uit hun omgeving op. De verbindingen die dan in hun hersenen ontstaan, vormen de grondslag van waaruit het kind kan gaan handelen. Met andere woorden, het kind heeft de capaciteit om de omgeving te gebruiken en zichzelf op te voeden. Met zo'n uitgangspunt realiseert men zich de noodzaak van een bewust ingerichte omgeving voor het jonge kind om tot zelfopvoeding te kunnen komen. Door de absorberende geest nemen driejarigen onbewust veel van een meer gestructureerde omgeving op. De voorbeeldfunctie van de oudere kinderen is ook van zeer groot belang. Vandaar de keuze voor drie-, vier- en vijfjarigen samen in één groep.

Jonge kinderen ervaren rond het derde jaar een belangrijke verandering. Tot driejarige leeftijd hebben ze kwaliteiten, vermogens en kennis aangeleerd; denk bijvoorbeeld aan de motorische vaardigheden die een kind na zijn geboorte aanleert om onafhankelijk te bewegen en zich nog op andere gebieden te ontwikkelen. Maria Montessori verwees ook naar het kind als een schepper. Vanaf drie jaar worden die kwaliteiten, vermogens en kennis geconsolideerd. Het kind bouwt verder aan zijn ontwikkeling en gaat de wereld ontdekken. Het

heeft nu een goed doordachte, geordende omgeving nodig waarbinnen het vrij kan ontdekken. Een Montessori-onderbouwomgeving is zo ontworpen dat een kind in deze fase door zelfactiviteit tot zelfontdekkend leren kan komen.

Een van de belangrijkste redenen waarom het kind niet op zijn vierde, maar op zijn derde in een onderbouwgroep opgenomen moet worden, is het feit dat hij rond zijn vierde van zijn onbewuste fase overgaat naar zijn bewuste fase. Tijdens zijn onbewuste fase zal hij bijvoorbeeld niet schoenen poetsen om glimmende schoenen te hebben, maar omdat hij gefascineerd is door de beweging. Als vierjarige is het kind zich bewust van zijn invloed op en macht over zijn omgeving. Ook leert hij dat hij met taal veel kan bereiken. Sommige kinderen worden heel onzeker van die macht en dat betekent een lange periode van aanpassen. In onze huidige leeftijd indeling in Nederland, betekent het dat het kind tegelijkertijd zeer belangrijke innerlijke veranderingen doormaakt en zich dan ook nog aan een nieuwe groep en leidster (situatie) moet aanpassen. Ze hebben niet meer hun bekende omgeving als zekerheid. Anderen hebben snel door dat ze zich met groot succes op sociale relaties kunnen richten. Zij verliezen hun vaardigheden om zich individueel verder te ontwikkelen: zogenaamd “samenwerken” speelt een belangrijke rol om zich veilig in een groep te voelen. De begeleider moet vervolgens veel ingrijpen om het kind tot individueel werken terug te brengen. Als het kind als driejarige reeds in de groep was, was het bekend met de regelmaat om werkjes te kiezen en om vanuit zichzelf zijn activiteit te bepalen. Een driejarige die juist nieuw ontwikkelde capaciteiten op de proef wil stellen vindt zelf werken vanzelfsprekend. Tijdens zijn bewustwordingsfase in een bekende groep hoeft hij zich niet alleen door samenwerken te profileren. Samenwerken en individueel werken blijven in evenwicht.

Tot slot kunnen we kijken waarom de leeftijd van het jonge kind (nul tot zes jaar) een zeer belangrijke rol speelt. Gedurende de eerste ontwikkelingsfase vinden er gelijktijdige ontwikkelingen in de intelligentie, motoriek en de wilskracht plaats. De intelligentie ontwikkelt zich door interactie van het kind met zijn omgeving. Zenuwbanen moeten zich tussen neuronen ontwikkelen. Vanaf het eerste levensjaar sterven niet-gestimuleerde zenuwbanen af. Een kind dat blootgesteld is aan stimulatie, heeft meer netwerken ontwikkeld dan een kind dat ervan weerhouden is. Kinderen die zich in vrijheid kunnen ontwikkelen om actief hun omgeving te ontdekken, worden aan veel sensorische stimulatie blootgesteld en ontwikkelen hun intelligentie. Motorische ontwikkeling is dus bepalend voor de ontwikkeling van de intelligentie, en omgekeerd. De wilskracht ontwikkelt zich omdat het kind

vrijheid van keuze heeft. Het kind kan zijn innerlijke drijfkrachten volgen en daardoor wil hij meer doen. De ontwikkeling van intelligentie, wilskracht en motoriek is steeds onderling afhankelijk.

De juiste ontwikkeling van intelligentie, wilskracht en motoriek leidt ertoe dat een kind een persoonlijkheid ontwikkelt waar lichaam en geest in harmonie met elkaar zijn: het kind is genormaliseerd. Een omgeving die rijk is aan zintuiglijke stimulansen en die vrijheid tot activiteit biedt, speelt een primaire rol voor een kind om tot normalisatie te kunnen komen. Het kind moet ook de vrijheid hebben om zijn omgeving langdurig zonder onderbreking en bij herhaling te verkennen en te gebruiken, totdat het kind die periode zelf kan afsluiten. Gebeurt dat niet van jongs af aan, dan is het te laat om het weer in zijn totaliteit in te halen. Een verantwoorde omgeving voor het jonge kind is dus zeer belangrijk voor zijn effectieve ontwikkeling op een Montessorischool. Een kind met wilskracht en het vermogen om keuzes te maken vormt de ruggengraat van het Montessorionderwijs.

PIJLER ZES: VOEDING EN VOEDSELBEREIDING

Kinderen komen vroeg in aanraking met gezonde voeding en ontdekken de waarde van gezond eten. Voeding en voedselbereiding worden gezien als een rijke leeromgeving. Het is op Casa de norm dat kinderen biologisch fruit en rauwkost als pauzehap aangeboden krijgen. Onderbouw kinderen bereiden zelf het fruit en ontwikkelen daardoor motorische en sociale vaardigheden. Iedere dag wordt er tussen de middag warm gegeten. Voor de jongere kinderen wordt gekookt en vanaf zes jaar koken kinderen onder begeleiding van een kok voor hun eigen groep.

Hierbij ontwikkelen kinderen hun sociale, lees-, reken- en motorische vaardigheden. Daarnaast is het een ideale omgeving voor kinderen om hun executieve functies te ontwikkelen en verfijnen.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Er zijn acht verticale bouwgroepen met ongeveer vijfenveertig kinderen: drie met kinderen van drie tot zes jaar, drie met circa zesenvieftig kinderen van zes tot negen jaar en twee met circa zesenvieftig kinderen van negen t/m twaalf jaar.

Er zijn per onderbouwgroepsruimte per dag drie tot vijf begeleiders aanwezig (drie in de ochtend en twee in de middag, omdat er dan minder kinderen aanwezig zijn). In de midden- en bovenbouwruimtes zijn een of twee begeleider(s) gelijktijdig aanwezig, afhankelijk van het aantal kinderen dat in de groepsruimte verblijft. Daarnaast zijn er activiteitenruimtes waarin pedagogisch medewerkers of specialisten werkzaam zijn.

De kinderen blijven drie jaar in dezelfde groep met dezelfde begeleiders.

AANMELDING EN INFORMATIE

Het belangrijkste onderdeel van het aanmeldingsproces voor ouders is om eerst deel te nemen aan een informatieochtend voor nieuwe ouders. Dit is een effectieve manier voor de ouders om een weloverwogen beslissing te nemen of ze hun kinderen op Casa naar school laten gaan. Op de website www.casaschool.nl staat wanneer deze informatieochtenden plaats vinden.

IN- EN DOORSTROOM VAN KINDEREN

Instroom driejarigen

De driejarigen vallen onder de kinderopvang. De tarieven staan op de website. Drie maanden voordat het kind drie wordt, worden ouders en kind uitgenodigd voor een intakegesprek bij de directie.

Na het intake gesprek wordt hen een offerte waarin de algemene voorwaarden staan toe gestuurd. Het kind is definitief ingeschreven wanneer door ouders en het management van Casa de contracten ondertekend zijn. Als ouders hier vragen over hebben, kunnen zij contact opnemen met de administratie via administratie@casaschool.nl.

Zes weken voor de startdatum wordt het kind uitgenodigd om een van de begeleiders van de klas te ontmoeten. Tijdens deze ontmoeting worden er wendagen met ouders afgesproken. Het aantal wendagen en de duur daarvan hangt af van de behoefte van het kind.

Ouders krijgen dan ook het welkomstboekje toegestuurd (zie bijlage).

Het is mogelijk om broertjes en/of zusjes in dezelfde groep te plaatsen. Wij zelf adviseren ouders broertjes en zusjes als dat mogelijk is in verschillende groepen te plaatsen en ouders geven dan ook vaak aan dat ze graag zien dat broertjes en zusjes worden gescheiden.

Wij zijn een groeischool

Kinderen in een Montessori-omgeving kennen een bepaalde werkwijze, waarbinnen keuzevrijheid, verantwoordelijkheid en zelfdiscipline een belangrijk onderdeel vormen. Hierdoor leren ze wat de consequenties van hun keuzes zijn. Dit ontwikkelingsproces start in de onderbouwperiode. Het is dus zeer belangrijk voor onze kinderen van jongs af aan in deze Montessori-omgeving te zijn.

Kinderen zijn toelaatbaar, mits:

- uit de aanmeldingsinformatie blijkt dat de medewerkers van Casa de zorg en begeleiding aan de leerling kunnen geven die de ouders nodig achten;
- de ouder(s) en/of de leerling de uitgangspunten en de werkwijzen van Casa onderschrijven;
- er sprake is of kan zijn van het respecteren en in stand houden van rust en/of de veiligheid;
- er sprake is van voldoende opnamecapaciteit;
- het kind de leeftijd heeft van ten minste drie jaar;
- het kind dat ouder dan drie is van een andere Montessorischool of internationale school komt;
- het kind dat ouder dan drie jaar is en het management en ouders na observatie besluiten dat het in het belang van het kind is om het kind toe te laten;
- er een uitschrijfbewijs en onderwijskundig rapport van de vorige school overhandigd kan worden (dit geldt alleen voor leerlingen die van een andere school of onderwijsinstelling komen).

Plaatsing gebeurt op volgorde van inschrijving en leeftijd. In eerste instantie hebben broertjes en zusjes van kinderen die al geplaatst zijn voorrang. Daarna wordt gekeken wie er het langste ingeschreven staat. Verder kan de leeftijd van het kind doorslaggevend zijn voor de volgorde van plaatsing. We streven ernaar dit proces zo eerlijk mogelijk te laten verlopen.

Als uw kind toegelaten is, vragen wij u een overeenkomst te ondertekenen.

Voor vragen over de contracten en de daarbij behorende financiële administratie van stichting Casa Opvang, kunt u terecht bij administratie@casaschool.nl

Van maandag tot vrijdag zijn we telefonisch bereikbaar van 8.00 uur tot 18.00 uur op 015-2010376 of per mail via info@casaschool.nl of administratie@casaschool.nl.

Start van vierjarigen

Casa heeft een wachtlijst. Kinderen die als driejarige gestart zijn, hebben voorrang. Vierjarigen blijven in de groep waar ze als driejarigen begonnen zijn. Twee maanden voor hun vierde verjaardag ontvangen zij een schoolcontract.

Overgang van de ene bouw naar de volgende bouw

Rond de zesde verjaardag gaat het kind naar de middenbouw en rond de negende verjaardag naar de bovenbouw. Casa kent gedurende het schooljaar vier overgangsmomenten.

VAKANTIE-, RUILDAGEN EN ZIEKTEREGISTRATIE

Vakantie en/of vrije dagen aanvragen

Ouders van kinderen die het totaalpakket afnemen moeten hun vakantie van een week of langer ten minste twee maanden van tevoren in Flexkids (onlinesysteem) invullen. Dit is noodzakelijk voor het inroosteren van het personeel.

Ruildagen

Opvangdagen kunnen worden geruild met dagen waarop geen opvang wordt afgenomen. De contractant vraagt ruildagen aan via Flexkids. Hierbij gelden de volgende regels:

- De ruildag wordt door de contractant minimaal drie dagen van tevoren aangevraagd.
- Ruilen kan maximaal drie maanden vooruit.
- Eenmaal geruilde dagen kunnen niet nogmaals geruild worden of teruggedraaid worden.
- Ochtenden kunnen alleen tegen ochtenden geruild worden en middagen alleen tegen middagen.
- Er kan niet geruild worden met dagen die in het verleden liggen.
- Schoolochtenden kunnen niet geruild worden met opvangochtenden (relevant voor kinderen die bijna vier worden).
- Sluitingsdagen van Casa kunnen niet geruild worden.

De contractant ontvangt van Casa een bevestiging of de gewenste ruildag gehonoreerd kan worden.

Ook ziekmelden gaat via Flexkids. In het systeem kunt u uw kind alleen maar *afwezig* melden. Omdat wij de reden moeten weten waarom uw kind afwezig is, verzoeken wij u deze reden altijd in de toelichting te zetten. Vul dan in:

1. Vakantie *of*
2. Ziek *of*
3. Afwezig (*geef dan tussen haakjes de reden, b.v. dokter/tandarts/logopedie*)

Wij hebben precies deze bewoordingen nodig zodat rapportage op de verschillende afwezigheidsredenen mogelijk is (dit is een eis van de onderwijsinspectie en ook noodzakelijk voor uw eigen vakantieoverzicht). Afwezig melden zonder opgave van reden wordt gezien als ongeoorloofd afwezig en moeten wij doorgeven aan de leerplichtambtenaar.

SCHOOLTIDEN, ONDERWIJSTIJD EN OPVANGTIJD

Vanuit de leerplichtwet moeten kinderen minimaal 940 uur per jaar naar school gaan. Kinderen zijn vanaf vijf jaar leerplichtig. De schooltijden voor kinderen die het basispakket afnemen zijn vijf dagen per week van 8.30 tot 14.00 uur, waarvan 15 minuten buitenspeeltijd niet meegerekend wordt als onderwijstijd. De lunchtijd wordt wel meegerekend in de schooluren, omdat wij het bereiden en gezamenlijk eten essentieel vinden voor de motorische, algemene en sociale ontwikkeling van de kinderen. Kinderen maken op Casa echter veel meer uren dan de norm (meer dan 5,15 uur per dag, 38 weken per jaar).

Voor de kinderen die flexibele schooltijden afnemen wordt in Flexkids bewaakt dat zij minimaal 940 uur aanwezig zijn. Totaalpakketleerlingen maken doorgaans veel meer onderwijsuren doordat er op de middag door de week heen ook onderwijsuren tot 18.00 uur zijn en doordat ouders gemiddeld maar 6 tot 8 weken vakantie voor hun kinderen per jaar opnemen. Al deze extra uren vallen officieel onder kinderopvang en hier betalen ouders geld voor.

Kinderen zijn, wanneer ze geen gebruik van het basispakket maken, minimaal twee dagen per week tot 18.00 uur aanwezig. De dagen dat kinderen er tot 18.00 uur zijn, zijn vastgesteld, zodat zij steeds met dezelfde groep kinderen en begeleiders te maken hebben.

Tussen 17.00 uur en 18.00 uur kunnen kinderen opgehaald worden. Omdat veel ouders dit om 17.00 uur doen, stoppen de activiteiten om die tijd en gaan alle kinderen weer naar hun eigen groepsruimte. Er zit dan ook een begeleider bij de deur die de kinderen die met hun ouders mee naar buiten gaan uitcheckt en die erop toeziet dat er geen kinderen ongezien naar buiten gaan. Ouders hebben tussen 17.00 uur en 18.00 uur de gelegenheid om nog even met kinderen samen iets te doen. Tevens kunnen zij dan informeel met begeleiders praten.

Dagindeling kinderen

Tussen 7:30 en 8.00 uur kan incidenteel opvang afgenomen worden.

Tijdsblok	Activiteit
8.00-8.30 8.00-9.00	adviestijd om te starten voor alle leerlingen in de midden- en bovenbouw Inloop voor totaalpakketleerlingen.
8.00-11.30	Werkperiode: individueel en in kleine groepjes. Werkruimte: zowel binnen als buiten de groepsruimte. Buiten de groepsruimte activiteiten als sport, muziek, handenarbeid, koken, buitenwerk etc.
11.30-12.00	Onderbouw: kringactiviteiten en buiten spelen.
11.30-12.00	Midden- en bovenbouw: lunchen.
12.00 tot 12.30	Onder- en bovenbouw lunchen. Midden- en bovenbouw buitenspelen.
12.30 tot 14.00	Werkperiode: individueel en in kleine groepjes. Werkruimte: zowel binnen als buiten de groepsruimte. Buiten de groepsruimte activiteiten als sport, muziek, handenarbeid, koken, buitenwerk etc.
14.00 tot 18.00	Werkperiode: individueel en in kleine groepjes. Werkruimte: zowel binnen als buiten de groepsruimte. Buiten de groepsruimte activiteiten als sport, muziek, handenarbeid, koken, buitenwerk etc.

Start en eindtijden en dagritme op Casa

Casa gaat in de ochtend om 7.30 uur open. Het eerste halfuur van de dag komen er alleen kinderen die hiervoor een halfuur opvang inkopen. Deze kinderen worden door een pedagogisch medewerker in de centrale ruimte opgevangen en gaan vanaf 8.00 uur naar hun eigen groepsruimte.

Alle kinderen kunnen tussen 8.00 en 9.00 uur 's morgens gebracht worden.

Kinderen die het totaalpakket afnemen hebben het hele uur inloop.

Basispakketkinderen kunnen tussen 8.00 en 8.30 uur gebracht worden. Zij worden door hun ouders bij de deur overgedragen aan een van de begeleiders van het kind. De kinderen worden bij binnenkomst altijd in het digitale registratiesysteem ingecheckt. Het kind en de begeleider geven elkaar een hand bij binnenkomst (persoonlijke begroeting). Het kind bergt zijn jas en schoenen in zijn kast op en doet zijn sloffen aan. Dan gaat het kind aan het werk. Het kind kiest zijn eigen activiteit.

Driejarigen

Van 9.00 tot 12.00 uur kiest het kind steeds zelf activiteiten die hij of zij wil doen. Tussendoor gaat het kind iets eten en drinken aan de snacktafel. Het kan

zijn dat het kind dit eten en drinken zelf klaarmaakt. De begeleider zorgt ervoor dat alles er is wat de kinderen nodig hebben om dit tussendoortje klaar te maken. De begeleider zorgt er ook voor dat de kinderen de regels ten aanzien van het eten adequaat toepassen: eerst goed je handen wassen, schort voor doen, materialen om fruit klaar voor consumptie te maken goed gebruiken, fruitafval in het groenafvalbakje doen, fruit op een schotel leggen, placemats op tafel leggen, drinken inschenken, tafel dekken, elkaar helpen, beleefd tegen elkaar zijn tijdens het eten, voedsel niet onnodig weggooien, tafel afruimen, de afwas doen en spullen in de kast terug zetten.

De begeleider draagt te allen tijde zorg voor de gezondheid en veiligheid van de kinderen en grijpt zo nodig in. Op Casa vinden wij het erg belangrijk dat kinderen zelfstandig zijn; we zien hoe trots kinderen zijn als ze hun eigen drinken zonder te morsen kunnen inschenken.

Aan het einde van de ochtend biedt de begeleider alle kinderen in de kring nogmaals een klaargemaakt stuk fruit en water aan om er zeker van te zijn dat alle kinderen iets gekregen hebben.

Tussen 9:00 en 12:00 uur kan een kind door een begeleider ook uitgenodigd worden om in een kleine kring (met ongeveer zes kinderen) te komen zitten om bijvoorbeeld samen liedjes te zingen, een spelletje te spelen of naar een boek te luisteren. Daarnaast kan het kind aan een activiteitenbegeleidster overgedragen worden. De begeleiders observeren de kinderen goed, zodat ze op de behoefte van kinderen kunnen inspelen. Wanneer zij bijv. merken dat kinderen behoefte aan beweging hebben, kan een begeleider met een klein groepje kinderen naar het speellokaal gaan of een kind de beurt voor buitenwerk geven. Dit kind krijgt dan een ketting om waar een foto op staat met een buitenwerkje erop (bijv. fietsen) en hij mag dan buiten bij een pedagogisch medewerker dit werkje gaan doen. Kinderen geven soms ook zelf bij een begeleider aan dat ze voorgelezen willen worden of naar buiten willen. Soms wordt er voor de lunch nog een grote kring gemaakt met alle kinderen.

Een eventuele verjaardag kan ook soms voor de lunch gevierd worden.

Om 12.00 uur gaan de vier- en vijfjarige kinderen van Casa naar de eetkamer. De driejarigen blijven in hun eigen groepsruimte en alle kinderen krijgen een lunch. Deze lunch bestaat op sommige dagen uit een warme maaltijd en op andere dagen uit een broodmaaltijd met soep of een broodje gezond. We eten regelmatig Italiaans (pasta, risotto, enz.) maar ook bijv. Indiaas (bijv. rijst met kikkererwtencurry) of Marokkaans (couscous) en natuurlijk Nederlandse maaltijden (bijv. wortelen, doperwten of aardappelpuree). Alle maaltijden zijn vegetarisch. Op Casa voeden we kinderen op tot wereldburgers en daarom bieden we verschillende soorten eten aan en spreken we tijdens de lunch zowel

Nederlands als Engels. We beschouwen de lunch als een gezellig moment van de dag waarop we informeel tijdens het eten met elkaar van gedachten wisselen.

Na de lunch spelen de groepsbegeleiders van de drie-, vier- en vijfjarigen in op de verschillende behoeften die de kinderen tonen. Op dat moment worden dikwijls de schuifdeuren gesloten en worden de verschillende leeftijdsgroepen gesplitst naar ontwikkelingsbehoefte, waarbij natuurlijk rekening gehouden wordt met de kind/leidster ratio. Driejarigen kunnen op dat moment gaan slapen.

Binnen- en buitenruimten

Op Casa hechten we veel waarde aan een huiselijke sfeer. Hier hebben we het gebouw zoveel mogelijk op ingericht. Zo hebben we de muren in een combinatie van vrolijke warme en rustige kleuren geschilderd en is de ruimte verder licht, ruim en rustig ingericht. Alle spullen in de kasten zien er aantrekkelijk uit om te pakken en mee aan het werk te gaan. Alles heeft een vaste plaats. De kinderen kunnen op verschillende plaatsen naar buiten kijken. Om de buitenruimtes staat een hek en de buitenplaatsen zijn relatief groot. Kinderen kunnen hier lekker 'uitwaaien', fietsen, met een bal spelen, bellen blazen, stoepkrijten, groepsspelletjes spelen, met zand spelen of een werkje doen bijv. tuinieren, timmeren, ramen wassen of tafel schrobben.

De oppervlakten van alle groepsruimten voldoen aan de wettelijke eisen waardoor kinderen voldoende fysieke bewegingsruimte hebben. De groepslokalen zijn functioneel ingericht: zo ligt er bijvoorbeeld in een deel van het lokaal marmoleum, waar kinderen activiteiten kunnen doen waarbij ze water gebruiken. In een deel met vloerbedekking werken kinderen veel op de grond en daar is bijvoorbeeld ook een hoek waar kinderen boeken kunnen lezen of kunnen uitrusten.

Alle activiteiten gedurende de dag gebeuren op een vaste plaats (creatieve activiteiten, eetactiviteiten, oefeningen voor het dagelijks leven enz.). Alle ruimtes zijn zo ingericht dat de begeleiders de kinderen goed in de gaten kunnen houden en snel ter plaatse zijn als er ingegrepen moet worden.

De ruimtes zijn huiselijk en vertrouwd. Dit geeft kinderen een veilig gevoel waardoor ze volop initiatieven durven nemen en gaan ontdekken.

Het verlaten van de groepsruimten

Het onderbouwlokaal is de ruimte waar de driejarigen het grootste gedeelte van hun tijd doorbrengen. De jongste kinderen hebben in het begin misschien zoveel behoefte aan een vaste ruimte met hun eigen begeleiders dat zij nog helemaal niet aan een activiteit buiten de groepsruimte willen deelnemen. Dat kan dan, de mentor van het kind bepaalt samen met het kind of het kind eraan toe is om aan een activiteit deel te nemen. Wanneer hun mentor ziet dat een kind eraan toe is om aan een activiteit buiten de groepsruimte deel te nemen, zal de mentor eerst met het kind samen gaan kijken en dan het kind aan de activiteitenbegeleider overdragen. De jongste kinderen worden naar de activiteit gebracht of zij gaan zelfstandig, dit hangt af van wat zij aankunnen en hoe zelfstandig zij al zijn.

De vier activiteitenbegeleiders die met deze jonge kinderen werken zijn vaste bevoegde begeleiders (bekende gezichten) in de onderbouw op Casa. Zij observeren goed hoe het met de kinderen gaat en geven dit door aan de mentor van het kind.

Activiteiten waaraan zij kunnen deelnemen zijn:

- werken in de patio;
- spelen in het speellokaal;
- activiteiten in de eetkamer.

Er vinden ook soms activiteiten voor de hele onderbouwgroep plaats in een andere ruimte of buiten Casa, zoals bijvoorbeeld:

- uitstapjes naar buiten, bijv. naar de boerderij;
- het bijwonen van gezamenlijke vieringen op Casa, zoals Sinterklaas, Kerst, een poppenkastvoorstelling, een verhalenverteller, een muzikant etc.;

De mentor van het driejarige kind zal in overleg met de ouder beslissen of de driejarige aan deze activiteiten deel neemt.

De middenbouwkinderen kunnen zich vrij door het gebouw bewegen om naar hun gekozen activiteit te gaan. De activiteiten vinden op een vaste tijd in een vaste ruimte of locatie met een vaste medewerker (specialist) plaats om rust en veiligheid te bieden. De oudere kinderen vinden het meestal erg leuk om activiteiten op andere plekken te volgen.

De activiteiten worden soms door specialisten die wij hiervoor speciaal inhuren aangeboden, bijv. judo, maar de meeste activiteiten worden door onze eigen pedagogisch medewerkers gegeven of vakdocenten gegeven. We hechten er namelijk veel belang aan dat kinderen met vertrouwde gezichten te maken hebben en dat alle mensen die activiteiten aanbieden in staat zijn dit vanuit de Casa Montessori-visie te doen. Kinderen kiezen in overleg met hun mentor aan welke activiteiten zij deelnemen (dit kan in de midden- en bovenbouw voor een

langere periode ingeroosterd worden). Iedere bouw heeft zijn eigen activiteiten en zijn eigen activiteitenbegeleiders.

De bewegingsvrijheid van kinderen is binnen veilige grenzen. De oudste kinderen mogen alleen van het terrein af met schriftelijke toestemming van de ouders. De andere kinderen mogen niet zonder begeleiding van het terrein af. In het gebouw zien we toe op veiligheidsvoorschriften, zodat ook jonge kinderen zich zelfstandig in het gebouw kunnen bewegen: zelf naar de wc gaan, zelf naar een muziekles gaan enz.

Op Casa wordt er gewerkt met een vaste groep begeleiders die gedurende de hele of halve dag aanwezig zijn, zoveel mogelijk op een vaste dag. Deze vaste begeleiders begeleiden ook de specialisten die eventueel ingehuurd worden om specifieke activiteiten te leiden. De vaste begeleiders zorgen er altijd voor dat zij weten waar en aan welke activiteiten de kinderen uit hun groep deelnemen. Zij zorgen ook voor de verslaglegging van deze kinderen.

Voor de driejarigen die in de middag behoefte hebben aan rust is er een rustige hoek beschikbaar in hun groepsruimte, die op dat moment niet toegankelijk is voor andere kinderen. Een van hun eigen begeleiders is daar aanwezig en ziet erop toe dat de rust daar gewaarborgd blijft. Kinderen die een middagslaapje willen doen, kunnen ook kiezen voor middagslaapje op een matrasje op het kantoor (alleen als hier een medewerker aanwezig is).

Voor kinderen in de midden- en bovenbouw is het mogelijk dat zij activiteiten (onder begeleiding) plannen buiten de locatie die de hele middag duren.

Incidenteel kan het voorkomen dat we een cursus aanbieden waarvoor we een bijdrage vragen aan totaalpakketkinderen. Dit staat dan bij het cursusaanbod vermeld.

HUISHOUDELIJKE REGELS

De waarden die zeer nadrukkelijk leidend zijn op Casa, vaak besproken worden en die iedereen geacht wordt uit te dragen zijn vriendelijkheid, respect, verantwoordelijkheid en zorgzaamheid.

- Wij lopen rustig in Casa.
- Wij gebruiken onze 'binnenstem'.
- Wij doen onze schoenen uit bij de kast en bergen ze hierin op.
- Wij geven de begeleiders een hand en wensen elkaar een goede morgen.
- Wij komen naar Casa om onszelf gedurende de dag zowel mentaal als sociaal als emotioneel te ontwikkelen.

- Wij leren om verantwoordelijk te zijn voor de keuzes die wij maken en ervaren de consequenties. Deze consequenties zijn logische en natuurlijke gevolgen van wat wij doen of niet doen.
- Wij zetten alles terug op de vaste plek en gebruiken het materiaal waarvoor het bedoeld is.
- Wij vermijden negatief fysiek contact.
- Wij komen voor onszelf op door middel van woorden.
- Wij gaan respectvol met onze omgeving om, zowel de levende als de niet-levende omgeving.
- Wij zijn er voor elkaar, leren van elkaar, geven het goede voorbeeld, vragen elkaar zo nodig om hulp, helpen elkaar, zorgen voor elkaar, bijv. door elkaar niet te storen, steunen elkaar, etc.

Deze regels gelden gedurende de hele dag voor iedereen op Casa en komen regelmatig aan bod in gesprekken met kinderen.

CONTACTEN MET OUDERS

Op woensdag- en vrijdagmiddag hebben we inloopmiddagen om 14:00 uur. Casa is dan open voor ouders en hun kinderen om een kijkje te nemen in de klas, samen van gedachten te wisselen of vragen te stellen (met andere ouders of aan iemand van het managementteam).

Observatie is een essentieel onderdeel binnen een Montessori-omgeving. Begeleiders worden hierin speciaal getraind. De ontwikkeling van kinderen wordt zorgvuldig gevolgd. Om de ontwikkeling inzichtelijk te maken gebruiken we het digitale kindvolgsysteem MRX (Montessori Record Xpress). Dit web-based registratiesysteem is speciaal voor het Montessorionderwijs ontwikkeld en wordt gebruikt door vele Montessorischolen over de hele wereld. Naast ons eigen Montessori Record Keeping Xpress volgen we de Nederlandse onderwijsinspectie- en GGD-regels.

De observatiegegevens die we vastleggen met dit systeem worden tweemaal per jaar tijdens een gesprek met ouders doorgenomen en daarnaast vragen we ouders eenmaal per jaar hun kind in de ochtend te komen observeren. Ouders hebben dan ook de mogelijkheid om mee te lunchen.

Thuis kunnen thuis inloggen op MRX. Zij kunnen bekijken waar hun kind op Casa mee werkt en wat hij oefent of inmiddels beheerst. Zij kunnen ook gebruik maken van een videotheek, waar interessante filmpjes over Montessori in de praktijk te bekijken zijn. Daarnaast worden in MRX de klassenlijsten bijgehouden.

Ouders kunnen thuis ook inloggen op Flexkids, dit is het administratiesysteem van Casa. In deze portal kunnen ouders:

- persoonlijke gegevens bekijken en indien nodig aanpassen/aanvullen;
- facturen, contracten, jaaropgaven en andere door Casa te publiceren documenten bekijken;
- gewenste wijzigingen in het opvang contract aanvragen;
- ruildagen en extra incidentele opvang aanvragen;
- vakantie en afwezigheid melden;
- een inschrijving doen voor een nieuw gezinslid.

Rapportage naar ouders

Goed contact tussen ouders en leerkrachten vinden wij heel belangrijk op Casa. We willen de kinderen zo goed mogelijk leren kennen, zodat we ze kunnen bieden wat voor hun ontwikkeling nodig is. Daarom nodigen we ouders één keer per jaar uit om hun kind tijdens het werken in de groep te komen observeren. Wanneer ouders in een groep hun kind komen observeren, vragen wij hen om zich aan de observatieregels te houden.

Observatieregels

Wij bieden graag iedereen die geïnteresseerd is in onze school de mogelijkheid om het gedrag en het werk van onze leerlingen te observeren tijdens de Montessori-werkperiode. Om ervoor te zorgen dat kinderen niet worden gestoord in hun werk, verzoeken wij alle bezoekers om te voldoen aan de volgende regels:

1. Observatietijden zijn tussen 9.00 - 12.00 uur. U ontvangt een clipboard om notities op te maken.
2. Houd er rekening mee dat er in de klas geen schoenen gedragen worden, omdat de kinderen ook op de vloer aan het werk zijn.
3. Gaat u zitten op de toegewezen plek.
4. Tijdens de Montessori werkperiode is het belangrijk dat uw gedrag onopvallend is en dat u niet gaat praten of oogcontact probeert te maken met kinderen of volwassenen tijdens de observatie. Bovendien vragen wij u ervoor te zorgen dat het geluid van uw mobiele telefoon is uitgeschakeld.
5. Het is handig om aantekeningen te maken over het gedrag en de werkhouding van onze kinderen. Dit dient te gebeuren op een zodanige wijze dat de kinderen het gevoel krijgen ongestoord te kunnen werken tijdens uw observatie. Als kinderen tegen u praten, geef dan een kort

antwoord, voorkom een gesprek, vraag de kinderen u te laten observeren.

6. In een andere ruimte kunt u even pauze houden, wat eten en drinken.
7. We hopen dat u tijdens uw observatie een goed beeld krijgt van uw kind tijdens het werken en van de methoden en lessen op onze Montessorischool. We ontvangen graag uw feedback, commentaar en/of suggesties voor verbetering. Als u meer wilt weten over de pedagogische aanpak van Montessori, geven wij u graag een lijst met nuttige literatuur om te lezen.

Hiernaast houden we per jaar een aantal thematische ouderavonden of middagen waarop onderwerpen als Montessori-filosofie en het raakvlak tussen Casa en thuis ter sprake komen. We verwachten dat ouders aan minimaal twee bijeenkomsten per jaar deelnemen. Dit staat ook in de schoolovereenkomst voor getekend. Dit doen we omdat we ouders graag betrekken bij wat er op Casa plaatsvindt en we graag willen weten wat er thuis plaatsvindt. Ouders zijn welkom, hun mening is belangrijk en we nemen hen serieus. We vinden het belangrijk dat ouders goede informatie over hun kind krijgen. Dit kan gaan over specifieke onderwijszaken, maar ook over activiteiten waar kinderen in de loop van de dag aan deelnemen. Bij het ophalen aan het einde van de dag (NSO- en totaalpakketkinderen) streven wij ernaar ouders zoveel mogelijk te woord te staan.

Iedere maand kunnen ouders op een woensdag of vrijdag (wisselt per maand) in de groep van hun kind lesjes aangeboden krijgen door hun kind.

Andere manieren waarop ouders geïnformeerd worden zijn via de website www.casaschool.nl en via Parro, ons communicatiekanaal waarop nieuws, mededelingen en vragen geplaatst worden en de verschillende groepen, ouders en begeleiders ook met elkaar kunnen communiceren. Ook staat de actuele agenda op Parro.

Het pedagogisch beleidsplan, de schoolgids, het schoolplan, het ondersteuningsplan en de protocollen liggen op het kantoor van het management ter inzage.

Op verjaardagen nodigen we in de onderbouwgroep de ouders van het jarige kind uit om erbij te zijn als we de verjaardag gaan vieren.

In de maand augustus organiseren we een picknick voor alle ouders. Hierbij zijn alle kinderen en hun ouders die op Casa zitten of in dat jaar op Casa gaan starten welkom.

Verder nemen er op Casa ouders deel aan de oudercommissie en de oudergeleding van medezeggenschapsraad (MR). Hiernaast kunnen ouders op velerlei gebieden participeren. Bijvoorbeeld bij het bereiden van de lunch, verlenen van hand- en spandiensten zoals schoonmaken, ophalen van meubilair, onderhoud, reparaties, voorbereiden van feesten als Sinterklaas/Kerst etc. Enerzijds gebeurt dit omdat betrokkenheid van ouders bij de plek waar hun kind vele uren doorbrengt wenselijk is. Anderzijds is er een financieel motief, omdat niet alle taken door betaalde krachten gedaan kunnen worden. Doordat leid(st)er en ouder(s) taken delen en tot uitwisseling komen, kan een gemeenschappelijkheid ontstaan waarbij de twee werelden van thuis en Casa met elkaar in verbinding komen.

WIJZE VAN VOLGEN VAN DE ONTWIKKELING VAN KINDEREN

Er zijn verschillende partijen betrokken bij het bijhouden van de voortgang van kinderen:

- het kind;
- de begeleiders;
- de ouder(s)/verzorgers.

Het kind

Kinderen zijn leidend in hun eigen leerproces. Ze worden aangemoedigd erop te reflecteren.

In de middenbouw leren kinderen hun werk in een werkagenda bij te houden. Kinderen hebben één keer per week een reflectiegesprek met hun mentor. Kinderen leren over hun werk te praten doordat er gerichte vragen aan hen gesteld worden. Kinderen verzamelen werk in een portfolio.

Kinderen kunnen deelnemen aan gesprekken die ouders met begeleiders hebben.

In de bovenbouw hebben de kinderen een doelenboek waarin het curriculum inzichtelijk is. Kinderen formuleren hun eigen doelen en reflecteren structureel of de doelen behaald zijn. Er zijn ook groepsdoelen waaraan ze in kleine

groepjes werken. Aan de hand van hun doelen maken ze een dag- of weekplanning.

Ze zijn betrokken bij het analyseren van hun voortgang en hebben regelmatig reflectiegesprekken met hun mentor. Kinderen maken bewijsstukken om hun vordering vast te leggen en deze worden verzameld in een portfolio. Kinderen in de bovenbouw zijn betrokken bij het maken van een 'benchmark'-rapport doordat ze een persoonlijke reflectie onder ieder ontwikkelingsgebied schrijven.

De begeleider

De begeleiders houden de voortgang bij doordat zij gericht observeren. Binnen het Montessorionderwijs is observatie een essentieel onderdeel waarin begeleiders getraind worden. Door de observaties en signaleringen tijdens lessen komen begeleiders veel te weten over het kind: leerstijlen, niveaus, interesses etc. Dit is bepalend voor het begeleiden van het kind naar de 'zone van de naaste ontwikkeling'. Doordat er meerdere begeleiders aan de groep verbonden zijn, observeren meerdere volwassenen het kind in zijn leerproces. Dit draagt bij tot een completer, objectiever beeld van het kind.

De signaleringen worden in het digitale kindvolgsysteem MRX opgenomen. Dit web-based registratiesysteem wordt door vele Montessorischolen over de wereld gebruikt. In MRX is te zien hoe alle leerdoelen en vaardigheden aan lessen gekoppeld zijn en op welke leeftijd wij mogen verwachten dat kinderen deze doelen behaald hebben. Vanuit het systeem worden 'benchmark'-voortgangsverslagen gemaakt. In dit voortgangsverslag schrijft de begeleider commentaar ten aanzien van ieder ontwikkelingsgebied. Door deze manier van rapporteren kan de voortgang gevolgd worden.

De ouder

Ouders zijn ervaringsdeskundigen. Ze kennen hun kinderen goed en omdat kinderen zich soms thuis anders gedragen dan op school, is het noodzakelijk dat de ouders en de begeleiders informatie uitwisselen over het kind.

Observaties en oudergesprekken

Eenmaal per jaar kan één van de ouders het kind gedurende de werkperiode in de groep observeren. De ouder heeft de keuze om één uur te observeren of om langer te blijven en mee te lunchen. Deze keuze wordt van tevoren bekend gemaakt aan de begeleiders. Voor de observatie ontvangt de ouder handvatten van de begeleider om gericht te observeren. Vervolgens hebben ouders een gesprek met de mentor van hun kind op een onderling afgesproken moment. Na afloop van het gesprek maken begeleiders en ouders een samenvatting van het gesprek dat in MRX opgenomen wordt. Een tweede gesprek vindt ongeveer zes maanden later plaats. Voorafgaand aan de gesprekken ontvangt u een benchmark-voortgangsverslag.

Benchmark-voortgangsverslag

In het benchmark-voortgangsverslag kunt u alle ontwikkelingsgebieden zien waaraan uw kind werkt. Deze benchmarks zijn een samenvatting van alle vaardigheden waaraan een kind op Casa kan werken. Aan deze benchmarks zijn leeftijden gekoppeld waardoor je kunt zien op welke leeftijd kinderen deze vaardigheden zouden moeten leren en uiteindelijk zouden moeten beheersen. Deze leeftijden zijn gebaseerd op de Nederlandse kerndoelen en de AMI-richtlijnen.

Om weer te geven wat de voortgang van het kind is, worden aan deze benchmarks (ijkpunten) de classificatie: 'present', 'practise', 'improve' en 'mastered' toegekend.

Het toekennen van deze classificatie is gebaseerd op observaties van de begeleiders. Zij zullen bovendien ten aanzien van ieder ontwikkelingsgebied een toelichting toevoegen en de doelen voor de komende periode benoemen. Ook de toetsresultaten zullen in het verslag opgenomen worden. Hoewel de interpretatie van de ontwikkeling afgezet wordt tegen de leeftijd van het gemiddelde kind (benchmark), vinden wij het echter ook heel belangrijk dat de voortgang van het kind ten opzichte van zichzelf bekeken wordt.

Toetsen

Wij nemen landelijk genormeerde toetsen af om zeker te zijn dat onze observaties kloppen. De context waarbinnen de resultaten geanalyseerd worden, is zeer belangrijk. In landelijke toetsen worden bijvoorbeeld soms

vragen gesteld over iets wat kinderen nog niet op Casa aangeboden hebben gekregen. Dit komt doordat wij individueel onderwijs geven en omdat de Montessori-leerlijnen afwijken van de leerlijnen in het reguliere onderwijs. Vanuit het Montessorionderwijs kijken wij vaak anders naar het ontwikkelen van vaardigheden dan binnen het reguliere onderwijs. Zo leren bijvoorbeeld in de onderbouw kinderen lezen en met grote getallen rekenen, terwijl in de middenbouw veel aandacht is voor sociale vaardigheid en ontdekkend leren. In de middenbouw van het regulier onderwijs spendeert men meer onderwijstijd aan het lezen, spellen en automatiseren van sommen. In de bovenbouw zien wij op Casa dat de basisvaardigheden zoals spelling en technisch lezen, die in de middenbouw mogelijk tot zorg geleid hebben, juist weer goed gaan. Er is daar ook veel aandacht voor de metacognitieve functies, die erg belangrijk zijn, maar helaas niet landelijk getoetst worden.

Tijdens de oudergesprekken van de midden- en bovenbouw zult u ook toetsresultaten bespreken, en natuurlijk kunt u de uitslagen ook terug vinden in het benchmark-voortgangsverslag of in Parnassys. Van kinderen die D en E-scores hebben of die veel zwakker hebben gescoord dan voorheen worden de ouders na de toetsen geïnformeerd en worden vervolgacties besproken.

De toetsen die worden afgenomen zijn:

Technisch lezen (regelmatig)

- groep 3 t/m groep 5 de DMT en AVI-toetsen.
- Vanaf groep 6 SVT technisch lezen.

SVT toetsen (Schoolvaardigheidstoetsen, eenmaal per jaar)

Begrijpend lezen (BL)

- vanaf groep 4.

Rekenen en wiskunde (Schoolvaardigheidstoetsen, eenmaal per jaar)

- vanaf groep 3.

Spelling (twee keer per jaar)

- vanaf groep 3

Hoofdrekenoets (HR, twee keer per jaar)

- groep 3 t/m 8

IEP-toets (eenmaal per jaar)

- groep 7

IEP-eindtoets (eenmaal per jaar)

- groep 8

Sociogram (twee keer per jaar)

- vanaf groep 3

EXTRA HULP EN SPECIALE ZORG

Ieder kind is uniek en de meeste kinderen ontwikkelen zich optimaal binnen de Montessori-omgeving. Ook op Casa is het echter zo dat sommige kinderen extra zorg nodig hebben. De mate en wijze waarop kinderen de extra zorg krijgen, is zeer uiteenlopend.

De signalering dat kinderen extra zorg nodig hebben wordt door begeleiders, ouders en de IB-er (intern begeleider) gedaan. Als er extra zorg nodig is, wordt besloten wat het vervolgtraject zal zijn. De coördinatie daarvan ligt bij de intern begeleider. Ter ondersteuning van de intern begeleider heeft Casa een zorgteam waarin de directie ook zitting heeft.

Interne zorgniveaus

Niveau één: Het kind ontwikkelt zich goed op Casa. Er is sprake van welbevinden en betrokkenheid bij het leren en de ontwikkeling vertoont een stijgende lijn. Het kind wordt goed gevolgd en begeleid door de begeleider.

Niveau twee: Er wordt geconstateerd dat het welbevinden en/of de ontwikkeling van een kind niet optimaal zijn. De begeleider maakt notities hiervan in MRX, kiest een speerpunt en maakt hiervoor een plan, in overleg met de collega's op de groep. Na zes weken evalueert hij het plan en besluit tot continuering van het plan, als het aanslaat, of het inschakelen van IB-er omdat het plan niet (voldoende) aanslaat. Ouders worden op de hoogte gesteld en hun mening en deskundigheid wordt meegenomen in het vervolgplan. Van dit gesprek wordt een verslag gemaakt.

Niveau drie: Als de voortgang blijft stagneren wordt het kind besproken in het zorgteam. Besloten wordt tot gebruikmaken van expertise aanwezig binnen het team of het inschakelen van externe hulp, zoals b.v. verwijzing naar een externe

deskundige of een aanmelding bij het samenwerkingsverband voor het inschakelen van een preventief ambulante begeleider.

Een nieuw ontwikkelplan wordt opgesteld in samenspraak met het kind en de ouders. Bij dit plan en de evaluatie wordt het zorgteam betrokken.

Niveau 4: Ondanks de inzet van al het bovenstaande komt het kind onvoldoende tot ontwikkeling op Casa. Het opstellen van een groeidocument wordt noodzakelijk voor het aanvragen van een arrangement bij het samenwerkingsverband of voor het verwijzen van een kind naar een andere school.

Passend onderwijs

Casa is onderdeel van PPO Delflanden, een samenwerkingsverband van 80 scholen uit Delft, Lansingerland, Midden-Delfland en Pijnacker-Nootdorp.

Contactgegevens PPO Delflanden: Buitenhofdreef 8, 2625 XR Delft
tel. 015 285 5554; www.ppodelflanden.nl

De missie van dit samenwerkingsverband is om passend onderwijs te bieden voor ieder kind in de regio waar dat nodig is.

In passend onderwijs komt een aantal onderwijsniveau's aan de orde:

- Basisondersteuning. De scholen hebben met elkaar afspraken gemaakt over wat iedere basisschool moet kunnen bieden. In het schoolondersteuningsprofiel van de school zijn deze afspraken terug te vinden. Dit is een nieuwe manier van samenwerken die betekent dat wij de komende jaren gezamenlijk deze basisondersteuning verder gaan uitwerken (Casa's niveau een en twee).
- Soms zal een kind meer nodig hebben dan de basisondersteuning die de school biedt. Het samenwerkingsverband zal bij die kinderen worden betrokken om na te gaan wat deze kinderen nodig hebben. Wij spreken dan van een arrangement (Casa's niveau drie).
- Bij een aantal kinderen zal blijken dat basisondersteuning niet toereikend is. Van het arrangement is vastgesteld dat dit niet op de basisschool aangeboden kan worden en dat een speciale lesplaats dan van toepassing is. In die situaties gaan wij samen met ouders en scholen aan de slag om te komen tot de juiste onderwijsplek (Casa's niveau vier).

LEERLIJNEN EN MATERIALEN

Tweetalige Montessorischool

Het overzicht hiervan is verwerkt in ons volgsysteem MRX. Ouders beschikken over een toegangsportaal.

ACTIVITEITEN

Activiteiten buiten de groepsruimten vinden de gehele dag tussen 9.00 uur en 17.00 uur plaats. Na 14:00 uur verandert er op maandag, dinsdag en donderdag voor de kinderen die de hele dag op Casa blijven dus niets. Gedurende de dag zijn kinderen in hun eigen groepsruimte met hun eigen begeleiders en van daaruit kunnen zij deelnemen aan activiteiten. Deze activiteiten kunnen in andere ruimtes en op andere locaties plaatsvinden dan hun eigen groepsruimte. Op woensdag en vrijdagmiddag zijn er na 14.00 uur alleen activiteiten en zijn de vaste groepsruimtes gesloten omdat er dan te weinig kinderen in de bestaande groepen zijn, dan is de eetkamer de centrale plek van waaruit activiteiten plaatsvinden.

Activiteitenaanbod

In iedere bouw is er een activiteitenaanbod gedurende de hele dag.

In de onderbouw:

- Buitenwerk/techniek
- bewegingsactiviteiten, muziek/dansactiviteiten
- knutselactiviteiten

In de middenbouw en bovenbouw

- Keuken: koken;
- Buitenwerk: tuinieren, ontdekhoek, techniekhoeke, scienceruimte, programmeren;
- Atelier: handvaardigheid, tekenen en handwerklessen;
- Gymzaal, zwembad, sportinstituut of buitenruimte: gym, zwemmen, judo, tennis enz.;
- Individuele muzieklessen; viool-, gitaar-, piano- of groepsmuzieklessen.

Gym en andere bewegingsactiviteiten

Beweging is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. Kinderen bewegen veel en graag. Het behouden van die actieve levensstijl is een belangrijke doelstelling van dit leergebied. Kinderen ervaren de hoofdbeginselen van de belangrijkste bewegings- en spelvormen in aansprekende bewegingssituaties. Het gaat daarbij om bewegingsvormen als balanceren, springen, klimmen, schommelen, duikelen, hardlopen en bewegen op muziek en om spelvormen als tikspelen, doelspelen en spelactiviteiten waarbij het gaat om mikken, jongleren en stoeispelen. Vanuit dit aanbod zullen kinderen zich ook kunnen oriënteren op de buitenschoolse bewegings- en sportcultuur en de meer seizoengebonden

bewegingsactiviteiten. De meeste bewegings- en sportactiviteiten worden gezamenlijk ondernomen en dus is het nodig om te leren afspreken wat de regels zijn, hoe die na te leven en wie welke rol speelt. Verder hoort daarbij elkaar helpen, op veiligheid letten, elkaars mogelijkheden respecteren en de eigen mogelijkheden verkennen. Het is eigen aan 'bewegen' dat er plezier aan te beleven valt. Dat plezier is van groot belang voor een blijvende deelname aan bewegingsactiviteiten.

Op de dagen dat de kinderen gym hebben is het wenselijk dat kinderen sportkleding bij zich hebben en een handdoek om na het sporten te douchen. Voor judo is het de bedoeling dat kinderen hun judopak bij zich hebben. Voor kinderen zelf geen pak hebben, huren wij deze. Voor dans, taekwondo en andere sportactiviteiten adviseren wij dat kinderen kleding bij zich hebben waarin zij makkelijk kunnen bewegen.

De drie-, vier- en vijfjarigen hoeven naast gymschoentjes zonder veters die in hun la op Casa bewaard worden, geen sportkleding of handdoek mee te brengen. Zij mogen ook op blote voeten in het speellokaal aan bewegingsactiviteiten deelnemen.

Natuurlijk zullen de kinderen ook buiten veel bewegingsmogelijkheden aangeboden krijgen.

Kinderen op de locatie Acacialaan gaan lopend naar het zwembad of het sportinstituut.

Creatieve activiteiten

In alle bouwen kunnen kinderen aan creatieve activiteiten bij een specialist deelnemen. Wij stimuleren kinderen zelf creatief bezig te zijn. De specialisten zorgen ervoor dat kinderen bepaalde vaardigheden leren, dat de veiligheid gewaarborgd blijft en de benodigde materialen aanwezig zijn waarmee kinderen aan de slag kunnen gaan. De middenbouwkinderen leren bijvoorbeeld handwerkvaardigheden en handvaardigheid- en tekenvaardigheden van een specialist in het atelier of in de buitenwerkplaats en kunnen dan in hun eigen groepsruimte daarna de geleerde vaardigheid oefenen (bijv. een breiwerk afmaken).

Schone kleren

Omdat er veel activiteiten plaatsvinden, buiten en binnen, kunnen kinderen vies of nat worden. Het is erg handig als zij een set reservekleren en kaplaarzen op Casa hebben zodat zij zich, in geval van nood, even kunnen verkleden. Voor de jongste kinderen is het ook fijn om een setje reservekleren op school te hebben voor het geval ze een plasongelukje hebben. Deze reservekleding kan het kind in zijn of haar la bewaren.

PERSONEELSBELEID

Relatie kind-begeleider

We werken op Casa met vaste begeleiders op iedere groep. Het zich veilig voelen is essentieel voor kinderen. Voor de begeleider is kijken en luisteren naar het kind dan ook de basis voor het pedagogisch handelen. Kinderen voelen haarfijn aan of begeleiders oprecht zijn in hun handelen en oprecht een liefdevolle benadering naar het kind toe hebben.

Die respectvolle, vertrouwensvolle, liefdevolle houding naar mensen toe is dus een basishouding van de begeleider. Tijdens sollicitaties wordt hier dan ook goed naar gekeken en gevraagd.

Begeleiders dragen de visie van Casa uit; dit is immers de visie op grond waarvan ouders besloten hebben hun kind naar Casa te brengen. Begeleiders zijn dus in staat een concrete vertaling te maken hoe deze visie door hun handelen en in hun interactie met het kind tot zijn recht komt.

Alle begeleiders werken onderling nauw samen. Zij bespreken met elkaar wat een kind ons toont en hoe een kind gemotiveerd of gestimuleerd kan worden. Tijdens werkoverleg wordt er regelmatig tijd vrij gemaakt om dit met elkaar te bespreken. Dit betekent ook dat de begeleiders kennis moeten hebben hoe kinderen zich ontwikkelen en geschoold zijn in de Montessori-pedagogiek. Pedagogisch medewerkers worden hier in geschoold door de begeleiders met een Montessori-bevoegdheid.

Op oudermiddagen of -avonden gaan de begeleiders met ouders in gesprek over deze visie. We geven ouders uitleg en inzicht waarom we bepaalde zaken op deze manier doen en vragen hoe dat thuis gaat.

Verantwoordelijk voor het personeelsbeleid zijn Tessa Wessels en Karin Keizer. De taken betreffen onder meer de uitvoering/toezicht op de roosterindeling, de ziekteverzuimbegeleiding, het voeren van functioneringsgesprekken, coaching en begeleiding, procedurele werving en selectie en toezicht op de contractadministratie en overige administratie.

Overlegmomenten voor praktische en inhoudelijke zaken zijn:

- praktisch werkoverleg;
- overleg tussen management;
- teamoverleg met management, begeleiders, assistenten en stagiaires;
- managementoverleg met bestuur.

Formatie

Op Casa wordt er gewerkt met vaste medewerkers. De meeste medewerkers met een Montessoribevoegdheid werken zowel voor opvang als school. Binnen de kinderopvang wordt er op Casa aan een vaste kind-begeleiderratio vastgehouden. Dat betekent dat er per acht driejarigen één begeleider is. Als er in de onderbouw vijftien driejarigen zijn, zijn hiervoor twee pedagogisch medewerkers (of een pedagogisch medewerker en een leerkracht) aanwezig; wanneer er minder dan acht driejarigen aanwezig zijn, is er één pedagogisch medewerker aanwezig. Daarnaast staat er nog één andere leerkracht op de groep, die veelal met de vier- en vijfjarigen werkt. Er zijn dus gelijktijdig drie begeleiders op de onderbouwgroep wanneer er ± vijfenveertig kinderen van drie tot zes jaar aanwezig zijn (daarnaast zijn er nog activiteitenbegeleiders). Deze onderbouwbegeleiders hebben hun eigen mentorkinderen (stamgroepkinderen). Wanneer er minder kinderen aanwezig zijn, wordt het aantal begeleiders daarop afgestemd.

Binnen de kinderopvang mag er gedurende drie uur per dag, aan het begin en einde van de dag, van deze regeling afgeweken worden.

Wanneer een personeelslid ziek is, kan het voorkomen dat de invalkracht pas later binnen is omdat het ziekteverzuim pas relatief laat bekend werd en/of de invalkracht pas laat gevonden werd. Wij werken enkel met vaste invalkrachten, zodat kinderen, ouders en collega's deze invalkracht kennen en de invalkracht de huisregels van Casa goed kent. De invalleerkrachten zijn in het bezit van een Montessoribevoegdheid.

Werving en selectie

Bij het ontstaan van een vacature wordt een procedure voor werving en selectie gestart. Kandidaten worden op grond van de betreffende taak en functie omschrijving geselecteerd en uitgenodigd.

Veelal melden kandidaten zich via een open sollicitatie aan. Werving geschiedt verder door het plaatsen van advertenties op de website van Casa, op een internationale en nationale Montessorisite, bij Indeed of op Meesterbaan. Het komt ook voor dat we kandidaten benaderen die zich al bewezen hadden in hun geschiktheid voor Casa en in aanmerking komen voor een vaste plaats als (pedagogisch) medewerker.

De procedure verloopt als volgt:

1. vaststellen vacature, taak- en functieomschrijving en procedure werving en selectie;
2. instellen sollicitatiecommissie (ten minste een leidinggevende, een naaste collega en een ouderlid uit de OC/MR);

3. opstellen advertentie vacature en vaststellen sluitingsdatum;
4. indien voldoende open sollicitaties binnen zijn start de procedure, na punt twee, met het volgende punt:
5. voeren van sollicitatiegesprek(ken);
6. een dagdeel mee laten draaien van sollicitant;
7. tweede ronde met één of twee geschikte kandidaten;
8. kiezen en informeren van de kandidaat;
9. overige kandidaten berichten;
10. voeren van arbeidsvoorwaardengesprek, waarin afspraken gemaakt worden over datum indiensttreding, werktijden, omvang contract, indiensttreding voor bepaalde- of onbepaalde tijd, salaris en dergelijke;
11. schriftelijke bevestiging van indiensttreding verzenden met daarin de gegevens van het arbeidsvoorwaardengesprek;
12. opstellen arbeidsovereenkomst in tweevoud.

Opleidingseisen kinderopvang

Het werken in de kinderopvang vereist specifieke competenties, vaardigheden, kennis en attitudes. In de opleidingen die opleiden tot het werken in onder meer de kinderopvang wordt hieraan gewerkt. De opleiding voor sociaal pedagogisch werker niveau 3 geldt als de gangbare startkwalificatie voor het werken in de kinderopvang. Dit is een driejarige mbo-opleiding. Ook andere opleidingen kunnen voldoen: enerzijds de opleidingen die voldeden voor het werken in de kinderopvang voordat de SPW3 opleiding bestond, anderzijds veelal hogere opleidingen uit de agogische richting, zoals de SPW4-opleiding, HBO verpleegkunde of PABO. Bij twijfel of een opleiding voldoet, dient een werkgever dit voor te leggen bij het CAOP. In de CAO kinderopvang hebben de sociale partners van een behoorlijk aantal opleidingen vastgesteld of deze kwalificeren voor kinderopvang.

Deskundigheidsbevordering

De visie en werkwijze zoals beschreven in dit pedagogisch plan dienen als leidraad voor de begeleid(st)ers in het werken met de aan hen toevertrouwde kinderen. Steeds opnieuw zal er kritisch gekeken moeten worden naar de eigen beroepshouding. Dit kan door middel van deskundigheidsbevordering en reflectie. Dit gebeurt op de volgende manieren:

- kindbespreking en/of pedagogische vergadering;
- observatie van collega en bespreking;
- observatie en bespreking met iemand van het management;
- coaching;
- functioneringsgesprek;

- maken van een POP;
- deelname aan bijscholingscursussen, themadagen en (internationale) conferenties;
- volgen van speciale activiteiten door specialisten.

Op Casa zijn medewerkers, als zij niet of onvoldoende bekend zijn met de Montessori-pedagogiek, verplicht hun deskundigheid ten aanzien hiervan te bevorderen. Op welke wijze dit gebeurt zal in overleg met het management plaatsvinden. Dit hangt namelijk ook van hun werktijdfactor en contract af.

Inzet en begeleiding van andere volwassenen, stagiaires en assistenten

Naast stagiaires kunnen er ook andere volwassenen op Casa werken. Zij werken onder toezicht van een daartoe aangewezen pedagogisch medewerker, leerkracht of iemand van het management.

Werkzaamheden die deze volwassenen, stagiaires en assistenten kunnen verrichten zijn de ingrediënten voor het eten en drinken klaarzetten, het in orde maken van de voorbereide omgeving, helpen bij het naar buiten gaan, helpen tijdens de lunch, met kinderen werken en praten gedurende de dag. Wat zij niet doen is de schriftelijke overdracht, het sluiten en openen van het kinderdagverblijf (behoudens uitzonderingen), het voeren van een kind-oudersprek en de begeleiding van volwassenen.

Formatieve inzetbaarheid van beroepskrachten in opleiding

Beroepskrachten in opleiding zijn vanaf hun derde jaar SPW3 of vergelijkbaar conform landelijke richtlijnen 100% formatief inzetbaar. Dat wil zeggen dat ze voor de beoordeling van de leidster-kind bezetting als volwaardige beroepskracht gelden. Beroepskrachten die nog niet in het derde jaar van hun SPW3 opleiding zitten, kunnen ook over voldoende competenties beschikken om als volwaardige beroepskracht ingezet te worden. Dat hangt echter van hun kwaliteiten af, die onder andere door ervaring kunnen zijn opgebouwd. Daartoe is in de regelgeving ruimte gelaten zodat ook ervaren krachten, indien zij over de benodigde competenties beschikken zoals vastgesteld door de werkgever in overleg met de opleiding en de interne praktijkbegeleider formatief als beroepskracht kunnen worden ingezet. De werkgever integreert dit in een persoonlijk ontwikkelplan van de medewerker die een beroepsbegeleidende leerweg volgt. Dit ontwikkelplan moet aan een aantal voorwaarden voldoen, tweemaal per jaar worden besproken en binnen drie jaar uitzicht bieden op het te behalen diploma. Uiteraard hanteert Casa hierin een strenge selectie.

De inzetbaarheid van beroepskrachten in het eerste en tweede jaar van hun SPW3-opleiding of vergelijkbaar kan tussen de 0 en 100% liggen. Als een medewerker voor 75% inzetbaar is betekent dit dat 25% van de uren van deze medewerker boventallig zijn, d.w.z. dat deze dan niet meetellen voor het geheel of dat deze 25% afgaat van de berekening voor de beroepskracht-kindratio (bkr). Deze medewerker mag dus maar voor circa 75% van de volledige bkr zelfstandig begeleiden.

Per dagdeel werken er in de groep ten minste twee vaste gediplomeerde leidsters, aangevuld met eventueel twee assistenten en een groepshulp. Er is altijd iemand aanwezig of bij noodsituaties bereikbaar met het diploma BHV. Omdat vaste leiding op een groep belangrijk is, wordt gewerkt met vaste Montessori-invalkrachten.

VEILIGHEID

Veiligheid is bij ons zeer belangrijk. Bijna alle leerkrachten of assistenten op Casa zijn in het bezit van een BHV of kinder-EHBO-diploma. De bewegingsvrijheid van kinderen is binnen veilige grenzen. Kinderen kiezen een activiteit waarbij zij onder de begeleiding van een volwassene zijn. Alle medewerkers zijn bekend met de protocollen voor gezondheid en veiligheid.

Ondersteuning en achterwacht bij calamiteiten

Wij maken geen gebruik van de achterwachtregeling, daar wij te allen tijde met minimaal twee volwassenen op Casa aanwezig zijn.

Vier-ogenprincipe

Vanaf 1 juli 2013 is het vier-ogenprincipe verplicht in de kinderopvang. Dit houdt in dat er altijd een andere volwassene moet kunnen meekijken of meeluisteren met de beroepskracht. Het vier-ogenprincipe is bedoeld om de veiligheid in de kinderopvang te vergroten. Alle medewerkers op Casa zijn zich hier bewust van en zorgen dat zij altijd goed zichtbaar voor de andere medewerkers zijn.

VOG

Alle medewerkers in de kinderopvang moeten een verklaring omtrent het gedrag (VOG) hebben. De VOG toont aan dat een medewerker geen strafbare feiten heeft gepleegd waardoor hij niet met kinderen mag werken. Maar deze verklaring is een momentopname. Daarna kunnen medewerkers alsnog strafbare feiten plegen die een bedreiging vormen voor de veiligheid van kinderen. Daarom controleert de Dienst Justis sinds 1 maart 2013 iedere dag of medewerkers in de kinderopvang nieuwe strafbare feiten hebben gepleegd (dit heet continue screening). Alle medewerkers op Casa zijn in het bezit van een VOG dat na 1 maart 2013 afgegeven is. Blijkt dat een medewerker door een nieuw strafbaar feit een bedreiging vormt voor de veiligheid van kinderen, dan krijgt de werkgever een melding. Deze melding komt via de GGD. Uit privacyoverwegingen staat er in de melding geen uitleg over het strafbare feit zelf. De medewerker moet na de melding een nieuwe VOG aanvragen. Zonder nieuwe VOG mag hij niet meer werken in de kinderopvang.

Gezondheidsbeleid, veiligheidsbeleid en toezicht

Casa voldoet aan de regels zoals deze gesteld zijn in de Wet Kinderopvang en aanverwante regelgeving. Ook de GGD en brandweer stellen bepaalde eisen.

Gemeente, GGD en brandweer oefenen samen met de arbeidsinspectie een toezichhoudende en controlerende functie uit. Jaarlijks controleert de Inspectie van de GG&GGD of Casa voldoet aan het inspectiekader, waaronder de jaarlijkse risico-inventarisatie voor gezondheid en veiligheid alsmede het daarop geënte actieplan.

De inventarisatie, het actieplan en het inspectierapport liggen ter inzage op Casa voor ouders en worden besproken met de werknemers, zodat zij weet hebben van de risico's, de aanpak en hun eigen verantwoordelijkheden daarin. Als gevolg van wet- en regelgeving wordt het handelen met betrekking tot veiligheid, hygiëne, ziekte en calamiteiten vastgelegd, onder meer in protocollen. Het veiligheids- en gezondheidsbeleid van Casa is geënt op de landelijk beschikbare risiconormen zoals die speciaal voor de kinderopvang zijn ontwikkeld. Het veiligheidsbeleid is gericht op de risico's van de verschillende ruimtes in en bij een groep. Het gezondheidsbeleid is gericht op 4 thema's:

- gezondheidsrisico's door overdracht van ziektekiemen;
- gezondheidsrisico's als gevolg van het binnenmilieu;
- gezondheidsrisico's als gevolg van het buitenmilieu;
- gezondheidsrisico's ten gevolge van (het uitblijven van) medisch handelen.

De gezondheidsrisico's kunnen per groep (driejarigen of BSO vier- t/m twaalfjarigen) verschillen. Protocollen als gevolg van het gezondheidsbeleid en veiligheidsbeleid zijn op Casa in te zien of kunnen digitaal beschikbaar worden gesteld.

Protocollen horen niet alleen op schrift te staan, het is belangrijk regelmatig stil te staan bij de wijze van handelen in geval van een calamiteit, brand of ongeval. Een regelmatige - jaarlijkse - oefening (evt. zonder kinderen) maakt dat iedereen ook weet waar de protocollen liggen, wat er in staat en hoe deze in de praktijk uitgevoerd moeten worden. Zodoende kunnen ze geëvalueerd en eventueel bijgesteld worden.

Het komt voor dat richtlijnen en regels in strijd zijn met andere regels of met de pedagogische uitgangspunten die wij hanteren. In zo'n geval zullen wij met de betreffende instanties in overleg treden om zo de best mogelijke oplossing te vinden.

DE KLACHTENPROCEDURE

Reglement Interne Klachtenprocedure voor Casa Kinderopvang (driejarigen, opvang en BSO)

Doel: zorg dragen voor een klantgerichte afhandeling van klachten.

Geldigheid vanaf 04-10-2011

Beheerder: management Casa.

Inhoud: Hoe goed alle medewerkers op Casa ook hun best doen, het kan altijd gebeuren dat u het ergens niet mee eens bent. Wij vragen u, als u ontevreden bent over een medewerker/-ster of over een bepaalde gang van zaken op Casa, ons dit persoonlijk te laten weten. Wij kunnen dan gezamenlijk proberen een oplossing te vinden om uw ontevredenheid weg te nemen. Is er van uw kant echter sprake van een formele klacht, dan vragen wij u dit mondeling of schriftelijk bij teamleiding, manager of bestuur (uitsluitend schriftelijk) in te dienen. Stichting Casa Opvang en de oudercommissie zijn aangesloten bij de Geschillencommissie Kinderopvang. Deze geschillencommissie kunt u benaderen als uw klacht betrekking heeft op een gebeurtenis die tussen 14.00 uur en 18.00 uur heeft plaatsgevonden of als uw kind drie jaar is. Voor nadere informatie kunt u terecht op www.degeschillencommissie.nl

Kindermishandeling of huiselijk geweld

Een bijzonder punt van aandacht binnen Casa is kindermishandeling. Casa hanteert hiervoor een protocol geënt op landelijke voorschriften. Een meldcode is verplicht inzake kindermishandeling en huiselijk geweld. Indien een ouder of medewerker zich hieraan schuldig maakt, wordt melding gedaan bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling. Zoiets doen wij uiteraard niet lichtvaardig, want een valse melding kan zeer beschadigend werken tussen allerlei relaties. Het risico van kindermishandeling is soms een bespreekpunt tijdens een werkbespreking of sollicitatie om te weten hoe (een) beroepskracht(en) hierin staan(t). Het is bepaald geen eenvoudig onderwerp. Indien een beroepskracht signalen hiertoe oppikt, overlegt hij of zij met iemand van het management. Die overlegt in de regel met experts om te bepalen of de signalen reëel zijn. Heeft een werkgever aanwijzingen dat een werknemer seksueel of ander geweld gebruikt tegen een kind? Dan moet hij direct overleggen met de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs. Dit is verplicht vanaf 1 juli 2013. De vertrouwensinspecteur zal de werkgever adviseren wat hij moet doen. Gaat het om een strafbaar feit, dan moet de werkgever hiervan aangifte doen.

Het telefoonnummer van het team van vertrouwensinspecteurs is 0900 -111 31 11 (overdag bereikbaar). U leest meer over de taken van de vertrouwensinspecteur in de factsheet "[Vertrouwensinspecteur in de kinderopvang](#)".

Protocollen

De volgende protocollen liggen ter inzage:

- veilig vervoer;
- kindermishandeling;
- gezondheid;
- veiligheid;
- voorkoming van kindvermissing, buitenspel;
- ontruimingsplan;
- voedselveiligheid;
- voeding en hygiëne;
- sanitair;
- richtlijnen voor geneesmiddelenverstrekking en medisch handelen;
- ongevallen;
- kindvermissing;
- hoofdluis;
- buitenmilieu;
- binnenmilieu;
- uitstapjes;
- calamiteit ten gevolge van het uitvoeren van een medische handeling;
- huisregels veiligheid;
- gezondheidsinformatiewijzer stuifmeelverspreiding;
- calamiteit ouders die kind onrechtmatig opeisen.

Reglementen en rapporten

De volgende reglementen en rapporten liggen ter inzage:

- reglement interne klachtenprocedure;
- jaarverslag interne klachtenprocedure 2011;
- risico-inventarisatie gezondheid;
- risico-inventarisatie veiligheid;
- reglement oudercommissie;
- reglement MR;
- reglement bestuur;
- Inspectierapporten van de GGD over Casa kinderopvang en BSO

Formulieren

Formulieren die we op Casa gebruiken zijn:

- oudercontract/huurplaats;
- schoolovereenkomst;
- ongevallenregistratieformulier;
- toediening medicijnen.